

Notícia sobre el manuscrit de J. Botet i Sisó titulat *Ploms i pellofes catalanes* i de l'àlbum d'empremtes de J. Busquets i Duran

M. CRUSAFONT I SABATER

«El Sr. Busquets, amb carta que acabem de rebre (10 novembre 1916) ens remet empremta d'aquestes quatre pellofes que li ha remès el Rev. Sr. Rector de la parròquia de Sant Llorenç dels Morunys.»

Així encapçalava Joaquim Botet i Sisó l'apartat del seu text sobre les pellofes dedicat a Sant Llorenç de Morunys. La lletra angulosa i tremolosa s'explica prou si pensem que l'autor morí dos mesos més tard. I la precisió cronològica, junt amb anotacions com ara «afegir al catàleg» en addendes de peces que no havia pogut encara incorporar, també. Sembla clar que Botet preveia la seva imminent desaparició i anava deixant missatges a un hipotètic continuador. En aquell any ja havia confessat al seu amic, Josep Puig, de Perpinyà, que «la falta de salut em fa passar temporades dolentíssimes i altres menys dolentes, però mai prou bones per poder-me dedicar a les nostres aficions»¹. Tot i així continuava treballant en el seu projecte, que en la mateixa carta mencionada i datada el 23 d'abril de 1916 comentava així: «Respecte a les pellofes catalanes, com no m'és possible ampliar la investigació per adquirir més notícies i passant ja de set-centes les que tinc descrites i conegudes, les publicaré a títol d'assaig (esperant que altres completin el treball) de seguida que tingui cap i humor per redactar un petit pròleg»².

Encara un mes just abans de morir rebia una comunicació del seu amic Busquets: un plom que suposava de la Seu barcelonina. El 27 de gener de 1917 finà

1. M. CRUSAFONT. *Noves dades sobre J. Botet i Sisó i el seu entorn*. *Acta Numismàtica* 28, 1998, p. 7-28; p. 27.

2. *Ídem*, p. 28.

Botet sense que aquesta informació aparegui incorporada al seu manuscrit. Potser ja no va tenir forces per fer-ho, o potser no va veure-ho clar. El fet és que la informació de Busquets era errònia i la peça correspon en realitat a l'església de Santa Eulàlia de Palma. La carta de Busquets apareix, de tota manera, en els dossiers de Botet, de forma que ens és possible d'establir que va estar treballant en el text de les pellofes fins als seus darrers moments.

Però tots els esforços de Botet i totes les dades de Busquets s'haurien perdut per sempre si un enfilall de circumstàncies favorables no haguessin preservat els seus papers que han aparegut ara, gairebé cent anys més tard.

Cal dir, tot seguit, que el text veritablement important és el de Joaquim Botet i que el complement de Busquets resulta útil i curiós, però resta en un clar segon terme.

Devem la redescoberta del text i la generosa possibilitat d'estudiar-lo i fer conèixer a la senyora Teresa Sisó i a Àureo, que han fet un considerable esforç per rescatar-lo. Quan l'èxit de l'operació encara no era pas assegurat, Teresa Sisó em comentava que feia consciència que un treball tan important i d'una persona tan respectable com Joaquim Botet pogués tornar a l'oblit i qui sap si, a la llarga, a la destrucció. Penso que tots els que ens interessem de debò per la numismàtica estudiosa li hem de restar molt agraïts per haver sabut entendre i conjurar aquest perill.

Ignorem quin ha estat el periple que ha seguit aquest manuscrit. Fa molt anys, un col·leccionista de nom Brugués ens havia dit que el tenia ell. Nosaltres l'instàrem repetidament que el publiqués, el fes conèixer o el deixés estudiar, sense que arribéssim a cap resultat³. En reaparèixer ara el manuscrit, s'hi observen unes anotacions fetes amb llapis que denuncien una clara intenció d'apropiació: s'eliminaven tots els noms dels col·laboradors comunicants, es transcrivien documents cedits, tot eliminant el nom de l'aportador i es citava el nom de Joaquim Botet en tercera persona. Ignorem qui devia ser l'autor d'aquest intent, cosa difícil d'escatir perquè ens costa que el text passà per mans diferents. De tota manera, és una sort que no s'arribés a consumir un projecte tan pèrfid i ens alegraria que l'aparició del nostre llibre sobre les pellofes l'hagués desdit definitivament⁴.

No cal dir quanta utilitat hauria tingut per a nosaltres aquest text si l'haguéssim pogut consultar abans del nostre estudi sobre la moneda local. Tal com veurem, Botet disposava de moltes informacions sobre la procedència de les pellofes, dada fonamental com ell mateix ens diu, ateses les similituds entre unes i altres

3. Ja comentàrem aquest fet l'any 1979 en explicar la diàspora dels papers de Botet: «Un estudi sobre les pellofes fou salvat d'entre un munt de papers vells per un col·leccionista que ha promès de preparar la seva publicació». Comentari editorial a la publicació del text J. Botet i Sisó, «Les medalles de Girona (segles XVII-XIX)», *Acta Numismàtica* IX, 1979, p. 255-268, p. 255.

4. Ens referim al nostre *La moneda catalana local*, Barcelona 1990, que catalogava també les pellofes eclesiàstiques.

peces i les indefinicions que generen les duplicitats de patrons i representacions religioses. Nosaltres vàrem assajar de suplir aquesta mancança amb una consulta sistemàtica de la sigil·lografia, però no sempre obteníem resultats suficients⁵.

Cal assenyalar, de tota manera, que el text de Botet és encara molt lluny d'una obra acabada, tal com ens ho feia endevinar el comentari que en feia a la carta a Josep Puig. Amb tot ens resultarà molt útil, d'una banda, per poder assegurar moltes atribucions que fins ara no passaven de supòsits, i de l'altra, per rescatar un nombre respectable d'incertes que tenien ben poques probabilitats de trobar el seu encaix.

Botet havia treballat des de temps enrere en el tema de les pellofes. Ens ho demostra la inclusió en el seu llibre, que no passà de projecte, titulat *Numismàtica gironina*, de les pellofes de la Seu i de Sant Feliu de Girona, un text que ja vàrem completar i publicar⁶. A més d'aquest antecedent, ja veurem que hi ha correspondència referent a les pellofes d'altres poblacions en cartes datades el 1895. És clar, però, que el gran esforç per reunir informacions sobre el tema es produí l'any 1913, en què trobem vint-i-dues de les trenta-quatre cartes que acompanyen el text original de Botet i que són la font de moltes informacions. Amb tot, altres projectes o treballs en curs devien entrebancar Botet perquè, en els anys següents, la correspondència és molt menys copiosa: tres cartes el 1914, dues el 1915 i una sola el 1916. Tot plegat prou comprensible si tenim present que entre el 1913 i el 1915 aparegueren encara set treballs de Botet, entre ells les interessants *Notes numismàtiques* que anava publicant el butlletí de l'Acadèmia de Bones Lletres i entre els quals cal destacar el que titulà *Monedes d'Ibiça*⁷. Cal afegir-hi encara l'altre text perdut sobre *Els pesos i les mesures de Catalunya*, que Botet degué acabar també en aquells anys i que devia ésser pràcticament llest i complet a la seva mort si, com diu el seu biògraf J. Grahit, l'Institut d'Estudis Catalans s'havia interessat per la seva publicació i n'havia demanat permís als hereus⁸.

L'embranzida del 1913 aportà moltes dades però també féu visibles espais buits, mancances, dubtes. Això i les altres feines que Botet tenia entre mans degueren anar ajornant el projecte i és per això que l'any 1916 l'autor gironí s'adonà que mai no el podria completar i es decidí per un catàleg i una introducció. Tal com veurem, ni tan sols pogué arribar a estructurar completament aquest projecte més modest. Ens han arribat uns esborranys d'introducció, un catàleg força ampli però no pas acabat i unes breus introduccions per a cada bisbat. Completa el con-

5. Ens referim a la *Sigil·lografia catalana* de Ferran DE SEGARRA (Barcelona, 1922), especialment el volum tercer dedicat als segells eclesiàstics. Botet no va tenir la sort de poder disposar d'aquesta important font d'informació.

6. J. BOTET I SISÓ. «Les pellofes de Girona: la Seu i Sant Feliu», *Acta Numismàtica*, 12, Barcelona 1982, edició nostra amb aportació de fotografies.

7. Vegeu el detall de la bibliografia de Botet a *Obra numismàtica esparsa i inèdita de J. Botet i Sisó*, edició i capítols introductoris de M. CRUSAFONT I SABATER, Barcelona 1997.

8. Josep GRAHIT. *En Joaquim Botet i Sisó*. Girona 1919.

junt l'aplec de trenta-quatre cartes de diferents comunicants que aporten una dosi molt important de les informacions contingudes en el catàleg. En els apartats que segueixen intentarem sistematitzar les informacions i fer conèixer amb la màxima precisió totes les aportacions de Joaquim Botet al tema de les pellofes. Cal dir, també, que el text devia anar acompanyat d'unes il·lustracions que no ens han arribat, probablement una col·lecció d'empremtes. Així, malgrat que les descripcions de Botet són bastant precises, hi haurà algun cas d'indeterminació, de moment insalvable.

Aquest darrer fet ens ha decidit a afegir-hi una altra font interessant. Ens referim a l'àlbum d'empremtes de Josep Busquets i Duran. Botet mantingué contacte amb Busquets i sembla que donava força crèdit a les seves classificacions. La col·lecció Busquets comprenia gairebé quatre-cents exemplars, 389 de pellofes catalanes i cinc de ploms mallorquins, per bé que hi ha barrejats alguns gitons forans i altres peces mal atribuïdes. El numismàtic havia fet l'empremta de cada peça i havia aplegat aquest material en un àlbum titulat *Colección de tantos, plomos o pellofes de comunidades eclesiásticas en poder de D. José Busquets y Durán*. L'àlbum no té un ordre concret i sembla que ha seguit un procés acumulatiu, de manera que, en pàgines successives, hi apareixen pellofes corresponents a parròquies ja mencionades i representades amb anterioritat. Vàrem adquirir aquest àlbum, junt amb altres papers, a Ramon Martí Cot, i procedia del col·leccionista Joan Baucis. És gairebé segur que Calicó va passar l'àlbum a Baucis un cop va haver comprat la col·lecció monetària de Josep Busquets. El mateix Calicó explica aquesta adquisició en un article dedicat al diner de billó amb llegendes CERVARIA i on precisament ens dóna un petit perfil biogràfic de Josep Busquets:

«Transcurría el año 1924. Por aquel entonces y desde hacía mucho tiempo frecuentaba diariamente el tranquilo despacho de la oficina de mi padre un extraordinario erudito, Don José Busquets y Durán, que había pasado estudiando su entonces ya dilatada vida (era licenciado en Historia, en Derecho, en Farmacia y en Medicina). Ahora veo con extraña nitidez la figura frágil, etérea, del inolvidable amigo. Pequeño, de andar pausado, desaliñado, con su barba recortada y descuidada de fatigada blancura, la tez casi tan blanca como la barba; una gran calva brillante coronaba su admirable cabeza y en sus ojos de azul muy pálido, una inmensa dulzura que sólo se alteraba cuando querían ser pícaros y no pasaban de reflejar una sonrisa angelical. Se había conservado soltero y vivía solo en una pensión de la calle Canuda de Barcelona, ocupando una habitación bastante amplia pero que parecía exigua por lo abarrotada de libros, cajas con monedas, pequeños objetos de arqueología y fósiles. Sus medios económicos se limitaban a la escasa pensión de retiro que tenía por su antiguo puesto de secretario del Instituto de Enseñanza Media de Barcelona.»⁹

Una fotografia i algun altre comentari completen l'abarrocat perfil que Calicó traçà de l'amic i comunicant de Botet. Però també explica que Busquets interpre-

9. F. Xavier CALICÓ, «Sobre una moneda de Cervera», *Gaceta Numismática*, num. 16, Barcelona 1970, p. 27-35; p. 27.

tà erròniament com a PA(ciarri) i *setzena* la llegenda PAX VbS (prenent PA-XVI i obviant la S) del diner de Cervera que Mateu i Llopis llegí encertadament anys més tard com PAX VOBIS. Una anècdota que no té perquè ésser desqualificadora, però que fa pensar que potser l'erudit es deixava endur en algun moment per la il·lusió.

A l'aplec de Busquets hi ha moltes pellofes, però també una medalla de plom sense anella que s'arrossega llargament com a plom de Sant Ramon del Portell i alguns gitons italians, com el que també passà durant molt anys com a pellofa de Scala Dei. Tot plegat ens fa concloure que les classificacions de Busquets poden ésser exactes quan sabia l'origen de les peces, però de menys crèdit si partien de les seves deduccions.

Nosaltres reproduïrem la part útil de les làmines amb les empremtes de Busquets, que són plenes d'anotacions, probablement de Joan Baucis i que, a voltes, no afegeixen pas dades aclaridores sinó confusió, com la pretesa reclassificació a Sant Pere de Galligants de Girona d'una de les pellofes de Figueres.

DESCRIPCIÓ DE L'ORIGINAL DE BOTET

En el seu estat actual, l'original de Botet consta de 188 fulls de mida quartilla escrites a mà, generalment només per una de les cares, i 34 cartes o textos tramesos a Botet o altres persones que l'ajudaren en la seva recerca. El text de Botet és ara repartit en deu petits dossiers segons el detall següent:

Generalitats	4 fulls
Bisbat de Barcelona	63 fulls
Bisbat de Vic	32 fulls
Bisbat de Girona	28 fulls
Bisbat de Lleida	4 fulls
Bisbat de Tarragona	4 fulls
Bisbat de Solsona	16 fulls
Bisbat d'Urgell	4 fulls
Bisbat de Tortosa	4 fulls
Bisbat d'Elna	29 fulls
Total	188 fulls

L'apartat de generalitats conté diferent textos introductoris inacabats, que transcriurem íntegrament. També transcriurem totes les informacions útils que trobarem a les 32 cartes, sigui en forma de regest, sigui en forma de transcripció parcial o total.

Els apartats dedicats a cada bisbat consten d'una petita introducció historico-geogràfica –que en general no transcriurem perquè té un interès molt relatiu– i un

catàleg amb comentaris. Al final de les introduccions hi sol haver una llista de les esglésies on consta que hi havia comunitats de preveres i, per tant, és probable que en algun moment empressin pellofes. Ja veurem que aquesta llista no ens dóna pautes segures perquè hi ha nombroses excepcions i també perquè la informació que conté no sempre és segura o completa. De tota manera, la transcriurem perquè ofereix una primera base de llocs on cal dedicar una atenció preferent.

Pel que fa al catàleg, ens ha semblat més útil analitzar-lo en relació amb el nostre llibre sobre la moneda local, amb les coincidències i les discrepàncies i assenyalant els arguments que ens poden decantar cap a la solució més probable.

És gairebé segur que a més d'aquests textos i cartes hi devia haver, com hem dit abans, una col·lecció d'empremtes o de fotografies de les peces catalogades, però aquesta part no ens ha arribat.

MÈTODE DE TREBALL EMPRAT PER BOTET

L'autor aspirava a obtenir una informació sistemàtica dels llocs on s'havien emprat pellofes i catalogar totes les que pogués reunir o descriure. Era ben conscient que si no ho feia aviat se'n perdria la memòria i si, més endavant, apareixien exemplars, hom no tindria elements per poder-los atribuir. L'abandó generalitzat del sistema de pellofes a mitjan o finals del segle XIX convertia aquestes peces en objectes inútils i, per tant, calia fer-ne l'inventari i l'atribució tan aviat com fóra possible.

Tal com diu en els seus textos introductoris, les pellofes varen ésser emprades pels capítols de les catedrals, formats per canonges i per les comunitats de preveres o beneficiats en aquestes i en altres esglésies. Es tractava, doncs, d'obtenir en primer lloc la llista de les esglésies que havien tingut aquestes comunitats i censar-les, per anar després a indagar a cada una d'elles quines havien estat les pellofes emprades, els seus usos i valors i la seva catalogació sistemàtica. Lògicament, aquesta enquesta s'havia de fer per bisbats.

Les trenta-dues cartes conservades corresponen a aquestes dues menes d'indagacions: llistes de llocs amb comunitats i inventaris de pellofes amb els seus usos. A més d'això, es valgué d'aplec ja realitzats amb anterioritat, com per exemple el de Busquets o el dels fons del Museu Episcopal de Vic. Aquesta darrera font és particularment important per a nosaltres perquè actualment la col·lecció del museu vigatà ja no conserva l' anotació exacta de les classificacions a causa d'un intent de robatori que va remoure les peces i els seus rètols. Amb tot, cal advertir que no sempre Botet admet les classificacions del museu de Vic perquè l'experiència li demostra que hi ha alguns errors. És possible que una part del fons vigatà fos recollit en origen però que algun altre fos atribuït per mitjans indirectes, sempre insegurs.

Botet arribà a dreçar les llistes de llocs i el catàleg de peces, però era conscient de les dificultats i les mancances que hi podia haver en el seu recull. D'una banda,

perquè les comunitats variaren d'un temps a l'altre, i de l'altra, perquè hi havia llocs on ja no fou possible de retrobar les pellofes. En alguns restà el dubte que si mai n'hi havia hagut, perquè l'arxiu havia estat destruït, com en el cas de Cassà de la Selva. En altres, no s'havia trobat res ni se'n tenia notícia, com ara a Organyà o a Santa Coloma de Farners, però això no era pas suficient per descartar l'ús pretèrit de pellofes. Més lamentables encara foren els casos de Castelló d'Empúries o Lladó, on hi havia plena consciència d'haver-hi hagut pellofes, però no se'n pogué trobar cap, tot i que a Lladó, per exemple, feia pocs anys que encara es tenia memòria d'haver-hi vist els encunys. El detall d'aquestes incidències queda reflectit en les cartes que transcriurem, per bé que sembla probable que hi hagués una altra mena de comunicacions, epistolars o no, sobre la qüestió.

TRANSCRIPCIÓ DE LA CORRESPONDÈNCIA DE BOTET

Abans d'anar més endavant, ens ha semblat interessant transcriure la part útil d'aquestes cartes i textos, perquè són, com hem dit, la font de moltes dades del catàleg. Seguim, en termes generals, un ordre cronològic, però sense trencar la seqüència de les cartes d'un mateix comunicant.

I

E. Guerin (?), LLEIDA, a A. Calvet

Sense data

«...Les esglésies de comunitat secular des del segle XV en aquesta diòcesi han estat: Ager, Roda, Tamarit, Montsó, Albelda, Estadilla, Benavarri i Calassanç.»

II

Xavier Carbó, CASSÀ DE LA SELVA, a J. Botet

Sense data

«...no s'ha trobat res a Cassà de la Selva ja que un incendi va destruir l'arxiu...»

III

X.X., de PUIGCERDÀ (?), a Pere Pujol

Sense data

«...el que em demanava de les monedes de la Colegiata. He parlat amb dos entesos i m'han dit que creuen que també n'hi hauria d'haver, però que no en tenen cap notícia. Un em digué que se'n deien pellofes i que es donaven a la gent que as-

sistien als oficis i creu que es cremaren tots els restos d'aquestes monedes quan es cremà l'altar i l'arxiu.»

IV

Josep Gudiol i Cunill, VIC, a J. Botet

10 setembre 1895

Gudiol havia coincidit amb Botet a Empúries i aquest li va donar pellofes. Ara li promet que aviat li enviarà exemplars de Vic en intercanvi.

V

Josep Gudiol i Cunill, VIC, a J. Botet

29 setembre 1895

En una capsula li envia pellofes duplicades de Vic. Només n'hi manquen cinc, de les que ell coneix.

«Les del primer plec de la capseta són del capítol catedral i n'hi ha una de deu sous, una de sis, dues (variants) d'un, dues (variants) de sis aniversaris, dues (també diferents) de quatre aniversaris, quatre (igualment variants) d'un i per últim una de valor convencional. Així són tretze. Del fons anomenat capbreu, també de la catedral, n'hi envio en el segon plec sis variants, una amb B-S que significa breu-sous, una altra amb 6-B volent indicar breu-sous, una altra amb 4-cap-B igual a quatre sous capbreu, una amb un cap i una B, una altra amb 2 a l'inrevés i un cap, i per últim, una variant d'aquest. Del capítol de beneficiats de l'església de la Pietat n'hi trobarà quatre de diferents en el plec assenyalat amb el número 3. Tenen la P (Pietat), la S (sous) i el número de valor 3 o 45, entenent-se que el primer val tres sous i el 45 són quartos, per més que aquesta peça ha arribat a valdre 2 pessetes i avui 3 rals.»

VI

Ferran de Segarra, BARCELONA, a J. Botet

2 agost 1907

El posà en contacte amb el seu parent Fidel de Moragues de Valls que té pellofes d'aquella població.

VII

Pere Pujol, SEU D'URGELL, a A. Calvet

27 febrer 1913

«Les esglésies de la diòcesi de la Seu d'Urgell en què actualment hi ha comu-

nitat secular o sigui, comunitat de preveres beneficiats segons disposició del Concordat i del darrer arranjament parroquial són les següents:

- »-Capítol de canonges de la catedral de la Seu d'Urgell
- »-Beneficiats o preveres assistents de la pròpia catedral
- »-Comunitat de beneficiats de l'església de la Pietat, de la Seu d'Urgell
- »-Comunitat de beneficiats de: Balaguer, Puigcerdà, Guissona, Organyà, Ponts i Tremp.

»Les esglésies de la diòcesi de la Seu d'Urgell en les quals antigament hi havia comunitats seculares són les següents: Canònica de la Seu d'Urgell, comunitat de preveres beneficiats de l'església de la Pietat situada en el claustre de la catedral, Col·legiata de Castellbò servida d'un prior i cinc canonges, erigida pel Papa Eugeni IV el 1436. Col·legiades de Balaguer, Puigcerdà, Guissona. Col·legiata i priorat de Santa Maria de Meià, que en l'edat mitjana era subjecte al monestir de Sant Cerni de Tavèrnoles. Vilanova de Meià havia tingut un capítol eclesiàstic compost de tretze beneficiats. Col·legiades d'Organyà, Ponts i Tremp.»

VIII

Joan Serra i Vilaró, SOLSONA, a Joaquim Balcells 21 abril 1913

«Són: Solsona—Xurigués i Catedral—, Iborra, Castellfollit (?), Torà, Biosca, Morunys, Bagà, Lillet, Berga, Cardona—Col·legiata i Sant Miquel—Tàrraga, Anglesola, Bellpuig, Verdú i Cervera, segons l'ordre del pla benefical del bisbe Mezquia.»

IX

Francesc Mestre i Noè, TORTOSA, a J. Balcells 21 abril 1913

«... en les esglésies de la diòcesi de Tortosa no hi ha hagut mai cap altra comunitat canònicosecular que la de la nostra Seu.»

X

Jaume Bofarull, TARRAGONA, a Joaquim Balcells 3 maig 1913

«Les esglésies d'aquesta diòcesi que han tingut o tenen encara en part comunitats seculares o canònicoseculares són:

»Abans del Concordat (1851):

»La Seu de Tarragona tenia 7 dignitats, 22 canonges, 23 comensals i 40 beneficiats.

»Reus tenia una comunitat de 7 prebenalers i 32 beneficiats.

»Valls, comunitat de 28 beneficiats, Montblanc 14, Alcover 12, La Selva del Camp 14, Falset 10 i Constantí 9.

»Amb personal de 3 a 8 beneficiats tenien comunitat: Cornudella, Espluga de Francolí, Ulldemolins, Bràfim, Alforja, Sarreal, Riudoms, Cambrils, Montroig, Prades, Torredembarra, Guimerà, Albi, Arbeca i Sant Martí de Maldà i també l'església de Sant Miquel de Tarragona.

»Després del Concordat:

»La Seu de Tarragona té: 6 dignitats, 20 canonges i 20 beneficiats. Conserveu alguns dels antics benifets sols les comunitats de Reus, Valls i Montblanc.»

XI

Josep Massot, PERPINYÀ, a J. Botet

30 juny 1913

Li comenta que Laurent Durand va trobar un encuny de pellofa amb un ocell i que interpreten que deu representar un corb i que la peça deu ésser de Vinçà, lloc on es trobà l'encuny.

XII

Lluís Civit, CERVERA, a J. Busquets

3 juliol 1913

«Según criterio del Rvdo. Pinós que está enteradísimo en dicho asunto, las cinco son de Cervera incluso la que usted suponía de S. Martí de Maldà es también de esa. San Nicolás es el patrón de la Rvda. Comunidad de Santa María.»

XIII

Lluís Civit, CERVERA, a J. Busquets

20 juliol 1913

Li comenta unes peces que ha sotmès al sacerdot Pinós per encàrrec de Busquets i li diu:

«Siendo de la misma ciudad difieren según la función. Así es que sólo se puede asegurar cada cual las de su Comunidad. El 2 y el 3 son de esa y el 7 casi seguro sea de Sant Ramon de Portell.»

Adjunta el text que segueix:

XIV

Mossèn Pinós, CERVERA, a J. Busquets

20 juliol 1913

«Ordinàriament totes les comunitats de beneficiats tenien uns senyals o medalles de plom, llautó, llauna, etc., que es distribuïen en el cor als presents a les funcions del culte. Sobre dites plaques s'hi marcaven signes purament convencionals. Cada corporació tenia els seus i eren diferents per a cada funció. Així, per exemple, aquesta comunitat emprava la placa núm. 2 (Crus-1465-1466) en la qual la S i la M (*signum missae*) significaven que el beneficiat havia celebrat per la comunitat tantes misses com plaques tenia. La núm. 3 (Crus-1471-1472) es distribuïa per les funcions d'ultres o aniversaris. Un altre que és per l'estil (el dibuix, és el *dist*, Crus-1478-1479) es donava en qualitat de distribució en el rés o cant de les hores canòniques. Les que porten mitra o bàcul eren distribuïdes en les funcions pròpies de la Confraria de Sant Nicolau Bisbe, patró d'aquesta Corporació. Les quotidianes, ja ho diu la mateixa paraula, la missa o funció del cor diària. Són tan diverses les funcions del ministeri que per a cada elles hi havia el seu senyal. Missa, matines, hores menors, oficis fundats, de devoció, aniversaris, enterraments, funerals (viàtic i extremaunció) en què hi assistia el clergat, etc., cada peça tenia i representava el seu valor especial que a cap de la setmana o del mes el beneficiat feia lliurament al bosser i aquest satisfesia en diners el que rebia. Sembla que les plaques de plom són les més antigues i les dues cares són encunyades; després, per allà a últims del segle XV s'usà el llautó, rellevada una cara com les que vaig lliurar al senyor Civit. Moltes comunitats en els ploms o tantos de cor hi tenien encunyat un símbol que es referia al patró o titular. Les que tenien, per exemple sant Pere, el símbol eren les claus; Calaf, una petxina que es referia a sant Jaume; Anglesola, sant Pau; i nosaltres i Bellpuig, sant Nicolau.»

Adjunta les empremtes de les tres pellofes de Cervera abans referenciades i una d'Anglesola, la Crus-1021.

XV

Josep Saderra, OLOT, a Joaquim Botet

20 juliol 1913

Li contesta després d'haver anat a cercar les pellofes al museu i afegeix:

«Anys enrere, amb els encunyats de Lladó que tenia en son poder el meu cunyat, en Jacint Macià, vàrem fer-nos per al nostre ús particular algunes pellofes, però ara no sé si el meu cunyat les va tornar a Lladó o si encara són a casa de la seva família. Ja procuraré saber-ho i li faré avinent el que pugui esbrinar. Si en algun punt o altre es conserven dits motllos, no li faltaran les fotografies que em demana. D'Olot jo només tinc dinou pellofes, de manera que vostè encara en coneix més que jo. A l'arxiu de la parròquia encara temps enrere n'hi havia un caixó i fins, si no recordo malament, algun motllo i tot. Ja m'assabentaré i li ho notificaré. No crec que hi hagi cap pellofa del Tura, perquè en aquella església no

hi ha hagut mai comunitat, puix que si bé hi havia beneficis fundats en diversos altars del Tura, llurs obtentors eren comunitaris de Sant Esteve. De notícies documentals, ara com ara no n'hi puc proporcionar cap. De Castelló d'Empúries, de Figueres i de Besalú no recordo que conegui cap pellofa, però això no vol dir que no n'hi hagi... Quan vingui a Girona li portaré la seixantena de pellofes que tinc, que són de Girona, Banyoles, Caldes, Perpinyà i Osca, a més de les d'Olot.»

XVI

Josep Saderra, OLOT, a J. Botet

31 juliol 1913

«He escrit a Lladó en busca de notícies dels consabuts motllos per poder fer noves pellofes perquè les que vaig fer per a mi les dec haver donades, ja que no les trobo enlloc. Estic esperant resposta de Castelló i de Besalú sobre el que em demana. També ho tinc demanat a Figueres. Ahir vaig anar a l'arxiu parroquial d'aquí per fer-me càrrec de les pellofes que hi ha i en vaig trobar 19 que li descriuré més avall i 15 encunys dels quals 13 són de pellofes per mi conegudes i els dos restants són de pellofes que no coneixia i dels quals li adjunto un dibuixet perquè se'n faci càrrec. Vaig trobar-hi també dues pellofes de les quals li envio empremta i que no sé si poden atribuir-se a Olot perquè entre les moltes mils que hi ha a l'arxiu sols en vaig trobar un exemplar de cada una. L'una és un escut partit de dalt a baix amb tres flors de llir a l'esquerra i a la dreta un puig rematat amb una altra flor de llir; l'altra pellofa conté un bou alat i a sota un 6 entre dos punts. Pellofes que es troben a l'arxiu d'Olot:

»1. Bust de sant Esteve a la dreta voltat d'un ornament barroc i tot dins d'un cercle de punts entre dos altres cercles lineals. Als costats del bust 13-(sou). Grandària 29 mm.

»2. Palma amb una corona de flors enllaçada. Als costats de la part superior de la palma 8-(sou). Tot dins un cercle i fora del cercle ornament cal·ligràfic. Grandària 29 mm.

»3. Muntanya amb una creu al cim i un ram a cada costat. Sobre els rams 6 (sou)-8D. A l'exerg 1719. Grandària 28 mm.

»4. Una cama; als costats 4-(sou), a l'exerg 1624. Tot dins d'una línia circular i una altra de punts. Grandària 15 mm.

»5. Monograma F, creu E (amb base comuna) i als costats 3-(sou). A l'exerg 1606. Grandària 24 mm.

»6. Flor de llir amb dos sols a sobre i un gos dessota. Als costats 3-(sou) i al voltant, entre dos cercles: GARAV.CARALDIES.BOTIG. Grandària 28 mm.

»7. Blasó compost de cinc estrelles i dessota mar. Als costats 3-(sou) i al voltant llegenda amb abreviatures entre dos cercles. Grandària 28 mm.

»8. Dues claus encreuades i amb una creu. Als costats 2-(sou). A l'exerg 1577. Grandària 25 mm.

»9. Dues ales amb una corona a sobre i una estrella a sota. Grandària 20 mm.

»10. Una ala amb dues estrelles a la dreta. Grandària 17 mm.

»11. La Mare de Déu del Roser amb el Fillet. A l'exerg VILA. Grandària 22 mm.

»12. Un conill i al damunt 3-(sou) i a l'exerg 1620. Xifres girades.

»13. Ànima entre flames i a sota OLOT. Grandària 22 mm.

»14. Com l'anterior, però de diferent encuny. Grandària igual.

»15. Com l'anterior, diferent encuny i grandària 19 mm.

»16. Com l'anterior, diferent encuny i grandària 22 mm.

»17. Sant Esteve de cos sencer, de front, amb una palma a la mà dreta i un llibre a l'esquerra. Grandària 17 mm.

»18 i 19. Les dues que li he descrit abans i que no asseguraria que fossin d'Olot.»

Als números 1, 2 i 5 d'aquest catàleg algú hi afegí, en llaips «i ferro»; la lletra sembla de Botet.

XVII

Josep Saderra, OLOT, a J. Botet

29 agost 1913

Li diu que té notícies de Castelló d'Empúries, que la comunitat de Santa Maria emprà pellofes i que li enviarà mostres quan les rebi.

XVIII

Josep Saderra, OLOT, a J. Botet

3 octubre 1913

«Tinc en mon poder (rebudes ahir) 8 varietats de pellofes de Figueres que li enviaré tan prompte hagi rebut resposta de Besalú on fins ara no he pogut aclarir per mitjans indirectes si n'hi havia o no. En vista d'això vaig escriure directament al senyor Rector, de qui espero resposta d'un dia a l'altre. De Castelló, em diuen que sí que n'hi havia, però que ho han buscat, tot i que no se'n troba cap. Suposen que en un o altre dels robatoris que ha sofert aquella església devien desaparèixer. Els agents que tinc a Lladó no n'han sabut trobar rastre. Si li convé la notícia sàpiga que jo n'he tingut a les mans dos o tres motllos. De Vilabertran em diuen que n'hi ha, però poques. De totes maneres m'ofereixen d'enviar-ne i avui mateix els escric per a dir que mirin d'enviar-me'n almenys una de cada tipus. Quan les tindré i sabré si en puc adquirir de Besalú les hi enviaré junt amb les de Figueres.»

XIX

Josep Saderra, OLOT, a J. Botet

18 octubre 1913

«Tinc el gust de poder-li enviar 8 varietats de pellofes de Figueres amb 3 duplicats i 3 trossos de planxa de llautó que no crec que siguin res, però que vaig rebre amb les pellofes. A més, n'hi envio 6 de Besalú i 5 de Vilabertran. Les de Besalú són totes de sant Vicenç; de la Col·legiata no he pogut indagar si n'hi ha. El senyor rector em diu que és tot el que ha trobat i per això suposo que no n'hi ha més.»

XX

Josep Saderra, OLOT, a J. Botet

31 octubre 1913

Li comenta que es pot quedar les pellofes de Figueres i de Vilabertran perquè n'ha pogut obtenir dos jocs. Afegeix:

«De les de Besalú no tinc més que la de la mola però confio poder-les tenir qualsevol dia que vagi a Besalú.»

XXI

Josep Saderra, OLOT, a J. Botet

11 novembre 1913

A més d'altres qüestions diu:

«Li envio l'única pellofa del conill disponible que em queda, junt amb altres duplicats d'Olot per aquell senyor de la Seu d'Urgell de qui em va parlar.»

XXII

Francesc Ausàs, BARCELONA, a Pere Pujol

8 agost 1913

Li envia dues pellofes de les emprades per la comunitat d'Urgell.

XXIII

Francesc Roca, BALAGUER, a Pere Pujol

9 agost 1913

Ha parlat amb dos beneficiats de Balaguer però no ha pogut obtenir cap informació referent a l'ús de les pellofes.

XXIV

Jaume Tubau, GUISSONA, a Pere Pujol

15 agost 1913

No troba dades sobre pellofes i creu que no en devien fer perquè es pagava en efectiu cada dia.

XXV

Pere Alsius, BANYOLES, a J. Botet

20 agost 1913

«De la passada existència i distribució dels ploms o monedes convencionals de metall ordinari per acreditar la presència dels clergues al cor i després canviar-les i fer-les efectives per altres de bona llei n'he tingut notícia des de molt jove i, com jo, molts altres, però ningú no conserva cap. Dubto que aquesta pràctica fos seguida pels capellans de Santa Maria, així com és certa que la seguien els del monestir... He escrit a un nebot meu beneficiat de Santa Maria d'Arenys de Mar i no sols m'ha confirmat aquesta pràctica en aquella església sinó que m'ha enviat dos ploms flors d'encuny que els deixo a la seva disposició. Ignoro si aquests ploms tenien algun altre divisor o múltiple. Les lletres centrals encara avui s'usen per caracteritzar l'escut o tarja municipal d'Arenys.»

La lletra té un tallat, on hi devia haver les empremtes de les pellofes indicades. Per les dades que dona sembla clar que han d'ésser les conegudes amb les lletres ARS.

XXVI

J. Risques (?), ORGANYÀ, a Pere Pujol

29 agost 1913

No ha trobat res referent a pellofes pel que fa a Organyà, ni per tradició oral ni a l'arxiu.

XXVII

Francesc Soler, SANTA COLOMA DE FARNERS, a J. Botet

9 setembre 1913

Ha parlat amb el rector i no té cap notícia de pellofes.

XXVIII

S. Garcia (?), CASSÀ DE LA SELVA, a J. Botet

9 setembre 1913

Li confirma que no hi ha cap notícia de pellofes i que l'arxiu fou completament destruït en moments revolucionaris.

XXIX

Agustí Duran i Sanpere, CERVERA, a J. Busquets? 27 novembre 1914

«T'envio una altra pellofa que he recollit darrerament. Crec que totes les enviades per mi són de Cervera, en primer lloc per haver-se trobat totes (alguns exemplars són molt abundants) en caixons i armaris de la comunitat de preveres i de la confraria de Sant Nicolau, que ve a ésser la mateixa cosa, i després perquè en els llibres de Consells de la Comunitat sovintegen les cites de «ploms de les hores», anomenant-los també algunes vegades per son nom individual: «creuetes», «cervos», «petaques». Les que porten una mitra o bàcul deuen correspondre segurament a la Confraria de Sant Nicolau bisbe. Estic cercant documents per poder acompanyar aquests ploms cerverins. En copio un que assenyala el preu que tenien. Diu així:

«Dit dia (14, juliol, 1541) fonc proposat per dit procurador que el venerable mossèn Garriga no here en la vila quant deposaven los ploms de les hores y que te de dits ploms sinch sous y quatre dines; fonch determinat que los procuradors prenguen dits ploms yls meten a la bossa y dits sinch sous y quatre (diners) li sien presos a compte per lo dit Garriga deu a la Comunitat per lo pa de les absoltes».

«Com veuràs s'anomena aquí *la bossa* dels ploms. Aquesta bossa encara es guarda a l'Arxiu de la Comunitat i està en camí de venir al meu dipòsit. Si al senyor Botet n'hi convé una fotografia, jo miraré d'obtenir-la. Provaré de fer-ne un dibuix perquè en tinguis una idea. És quelcom així: (dibuix molt semblant a la bossa de pellofes de Sabadell amb bossetes laterals i agafadors). Em sembla que no te'n podràs fer càrrec. Sàpigues que és de pell amb molts compartiments i unes bosses petites en la part exterior. Confio a trobar altres documents. A mida que apareguin te'ls enviaré.»

Segueix la ressenya d'una troballa d'una taula gòtica.

XXX

Agustí Duran i Sanpere, CERVERA, a J. Busquets (?) després del 27.XI.1914

Segueixen unes notícies documentals que semblen correspondre a la promesa feta per Duran a la carta anterior. Com que la carta anterior s'anomena Botet en

tercera persona i tenint present l'antecedent de la correspondència de Busquets amb els Civit de Cervera, que sembla que són parents, suposem que el receptor és Busquets.

«(L'arxiver té a son càrrec anotar amb una ratlla a propòsit les misses que no hauran dit els preveres i cada tres mesos contar-les) y apres de haverles tretes les mises cridar al bosser lo qual ha d'haver presos los *ploms* i pujat al archiu continuar los deposits fets per les preveres de les *creuetes* hauran guanyat y apres continuats anyadir les mese ab les cotidianes fent un paper y apres buydar loa que hauran guanyat de cotidianes...» Llibre y consulta de la Iglesia Mayor de Cervera. Any 1634, núm. 8 de l'Inventari, fol. 33.

»Item, ve a càrrech del Archiver de pendrer los deposits tenia del bosser de les quotidianes velles que son la distribució de *servos* una vegada l'any, passat Nada... (*ibid*, fol. 33) ...y si acas se ha de llevar dels *servos* per no bastar la renda... (*ibid*, fol. 33 v.)

»Item esta instituhit y ordenat que en lo pagar les distribuicions lo bosser observe igualtat pagant a tots igualment les distribuicions en tots los officis, acceptat empero a Matines al Rector, Vicaris, Domers i sacrista un diner mes y al offici o missa conventual a tots los sobredits altre *diner dit un colomet*... y per quant en la distribució de les quotidianes novenes que son les *creuetes* no ya plom de dos diners... y els Aniversaris se fan fora de la Iglesia y los cabiscols van ab capses y bordons los donesi una *creueta* (fol. 42 v. *ibid*).

XXXI

Jaume Collell, LA GARRIGA, a J. Botet

9 desembre 1914

Diu que no té gaires pellofes perquè en donà algunes a mossèn Gudiol. Li posa a la seva disposició «les poques que em queden» i comenta que no de totes en té dades de procedència. Li aconsella que faci un comentari de les curioses bosses de pell per a les distribuicions. Li diu que les de Vic són de vellut vermell per la part de fora i que les de Manresa són un simple bonet.

XXXII

Oleguer Miró, MANRESA, a J. Botet

17 febrer 1915

L'informa de la tramesa d'unes pellofes i textos referents a elles que li ha redactat mossèn Josep Guitart i Santasusagna, que li adjunta.

XXXIII

Josep Guitart, MANRESA, a J. Botet

17 febrer 1915

Text al qual fa referència la carta anterior:

«De les pellofes en deien (i encara s'usa) ploms i quan un beneficiat prenia possessió d'un benefici el bosser posava en les mans del nou beneficiat un grapat de ploms per indicar que tenia dret a percebre les quotidianes distribucions. En els actes de presa de possessió es fa constar aquesta cerimònia de lliurament de ploms encara que en l'actualitat, com que l'acta està redactada en castellà, es posa la fórmula «usando las formalidades de derecho y de costumbre».»

A continuació dona explicació i significació dels exemplars que tramet:

«Núm. 1. El 4 i la S volen dir 4 sous. Abans se solia donar per l'assistència als aniversaris de primera classe. Avui dia està abolit aquest plom (pellofa) i sols se'n guarden tres o quatre, dels quals és un exemplar el que incloc.

»Núm. 2. Val actualment un ral; s'emetiren en temps en què corria aquesta moneda. Se sol donar en les festes de precepte per l'assistència a l'altar i per majories.

»Núm. 3. Abans valia 1 sou; avui dia es fa servir per mig ral i es distribueix al cel·lebrant i els assistents de l'altar.

»Núm. 4. Actualment està abolit. Abans valia 6 diners tal com consta gravat, 6, i es distribuïa per l'assistència als aniversaris de quinze i per escoltar el Martirologi.

»Núm. 5. No té ús en l'actualitat. Abans es donava als que llegien el Martirologi, segons una fundació feta i com que la fundació pujava o baixava segons els fruits que es cobraven, pujava també o baixava l'assignació. Anava assenyalada la pellofa amb una DM que vol dir «dir Martirologi».

»Totes les altres pellofes (ploms) assenyalades amb 2R volien dir dos rals.

»Es distribueixen avui dia per diferents actes. Abans en les festivitats de Nadal, de sant Pere, de l'Assumpció i del Corpus es distribuïa una cullerada gran de ploms a cada resident. Avui dia ha estat abolit aquest costum. Es donava com a propina o «aguinaldo».»

XXXIV

Josep Busquets, BARCELONA, a J. Botet

22 desembre 1916

Li pregunta si ha rebut els duplicats de pellofes de Sant Llorenç de Morunys que li va enviar i li adjunta una empremta d'una peça de plom «de la Seu de Barcelona». La peça, però, no és pas de la Seu, a desgrat que porti l'estampa de Santa Eulàlia, sinó de la parròquia de Palma de Mallorca dedicada a aquesta santa. Ho podem comprovar a l'àlbum de les peces de Busquets on es veu clar que aquest plom hi fou afegit més tard.

ELS TEXTOS INTRODUCTORIS DE BOTET

En l'actual dossier titulat *Generalitats* s'hi apleguen cinc textos de Botet que probablement hauria fusionat en forma d'introducció. Un d'ells és força més llarg, però les idees contingudes en els altres sembla clar que també les hi volia incloure. Transcrivim íntegrament aquests textos.

I. Ploms o pellofes catalanes (contribució a l'estudi de les monedes representatives pròpies de Catalunya)

L'estudi de les monedes representatives entra de ple en els dominis de la numismàtica i s'ha de considerar com un complement del de les monedes pròpiament dites. Així ho han reconegut fa temps els numismàtics, i és per això que s'estudien en llibres i revistes i que figuren en els museus públics i en les col·leccions particulars.

Entenem per monedes representatives aquelles peces mancades de valor intrínsec i a les quals es dóna per convenció expressa o tàcita un valor determinat que les fa canviabls en moneda efectiva o amb efectes equivalents al valor que se'ls ha atribuït en qualsevol temps o períodes fixats coneguts per aquells que les utilitzen.

Caracteritza aquestes monedes el fet de no tenir valor propi i, en conseqüència, gairebé sempre són fetes de metalls pobres o d'altres materials d'ínfim valor com el paper.

N'hi ha de diferents classes i el seu ús es remunta a temps molt llunyans. Ja a l'edat antiga els romans usaren les *tessera frumentaria* i *nummaria* que distribuïen als soldats o al poble i donaven dret a la quantitat de queviures (pa, vi, oli, etc.) o a la suma de diners que cada una d'elles portava marcada. Així mateix, a l'edat mitjana se n'usaven per fer almoïna als pobres, d'una manera semblant a les antigues *tessera frumentaria*. També es feien servir per justificar la presència o l'assistència a certs actes corporatius que donaven dret al cobrament de la quantitat assignada a cada acte. Finalment, també s'usaven per facilitar les transaccions a la menuda en casos de manca o d'insuficiència de moneda divisionària. I a l'edat moderna, als usos anteriors s'hi ha d'afegir els propis d'algunes societats cooperatives, generalment obreres, que serveixen a llurs membres per proveir-se del que necessiten en un determinat establiment i sobretot, els bitllets o paper moneda, canviabls en diners per l'entitat que els ha emès, a voluntat del seu posseïdor.

Molt sovint els bitllets, tant per ésser la seva emissió autoritzada com per l'extensió del seu curs, tenen caràcter públic. El mateix succeeix, a vegades, amb les peces que tenen per objecte suplir la manca de monedes efectives, com per exem-

ple amb les que a Catalunya s'anomenaren *senyals*. Aquestes darreres, pel fet d'haver estat emeses amb l'autorització competent per entitats de caràcter públic i per haver tingut curs obligatori en determinades comarques, ja les hem descrit junt amb les monedes, en un altre lloc. Totes les altres monedes representatives de què hem fet menció tenen caràcter privat i estan ordinàriament destinades a ús exclusiu de les entitats i corporacions que les fan fer. Això no priva, però, que en més d'una ocasió algunes d'elles hagin fet el servei de veritables monedes efectives.

Fora dels bitllets que acostumen a ésser de paper, les altres monedes que ens ocupen, en la seva gran majoria, són de metall i d'aspecte monetiforme. Per consegüent, i per evitar confusions, cal fer constar que no totes les peces de metall monetiformes són monedes representatives. N'hi ha, i se'n conserven moltíssimes, que estan destinades a prestar un servei molt diferent del d'ésser emprades com a monedes provisionals.

Tals són, deixant de banda les medalles que, com és sabut, tenen objecte merament honorífic o commemoratiu, les que els antics anomenaren *tessera theatralis*, que donaven dret d'assistència als espectacles públics. Podem afegir-n'hi moltes altres: les comercials, que s'aplicaven com segells a certes mercaderies com es fa avui penjant-hi ploms; les que en temps posteriors s'utilitzaren per facilitar la comptabilitat, d'ús molt estès en alguns països i que els francesos denominen *jetons* (nom que per extensió s'ha aplicat també a altres peces); les que servien per justificar el pagament d'algun tribut o impost o feien la funció de patent o d'albarà; les que en diferents jocs s'usaren com a fitxes o marques; i altres fins a les que es donen al present amb l'única finalitat de servir d'anunci.

De totes les peces predites, les úniques que ens interessen d'una manera especial són les pròpies de Catalunya, que tenen el caràcter de monedes representatives. El seu estudi i descripció serviria de complement al nostre llibre *Les monedes catalanes*. Però aquesta tasca resulta molt difícil perquè hi ha peces que són extremament rares i d'altres costa d'endevinar-ne la funció per la manca d'antecedents. Hi ha, a més, una gran pobresa de documents que puguin donar-nos informació sobre aquestes peces.

Entre les primeres, s'hi compten els bitllets emesos per representar el valor de la moneda catalana de coure quan el 1852 es va manar recollir aquesta. També els bitllets posats en circulació pel Banc de Barcelona que corregueren des de l'any 1845 fins al 1874 i els que, junt amb altres documents semblants, emeteren diverses societats de crèdit de la dita ciutat i que varen córrer de l'any 1856 al 1866. Malgrat ésser tan moderns, d'aquests bitllets i documents es pot dir que avui no se'n troba cap i nosaltres no coneixem més que els facsímils de quatre que acompanyen la *Memòria* publicada pel Banc de Barcelona amb motiu del cinquantenari de la seva instal·lació.

Figuren entre les segones unes poques peces monetiformes encunyades a dues

cares i gairebé totes de coure que porten com a emblemes principals monogrames i també figures geomètriques, fetes de traços lineals semblants als que els impressors estampaven com a distintiu en els llibres que cada un d'ells imprimia, a algunes filigranes usades pels fabricants de paper amb igual propòsit i als signes que es veuen esculpits a les pedres de molts edificis monumentals de l'època gòtica i dels primers temps del Renaixement. Res no sabem de l'objectiu d'aquestes peces, que no creiem que fos el de servir de monedes representatives i que presumim que sien gitons propis d'algun gremi o corporació d'arts o d'oficis. El nombre de les que coneixem recollides a Catalunya no arriben a una dotzena i Salat, que en dibuixa una, la classifica equivocadament com a moneda local. Hi figuren també algunes altres peces monetiformes de diferents metalls, encunyades sovint de dues cares i amb emblemes i llegendes de caràcter religiós, les quals no és probable que fossin medalles, ni poden ser de les que les comunitats eclesiàstiques usaven per a les distribucions. D'una sola d'elles sabem la procedència i la finalitat a què estava destinada: és de llautó rodona i encunyada d'una sola cara, té gravades en buit les lletres S-F i al mig d'elles, un xic amunt, una creu equilateral. Prové de Sant Feliu de Codines i la usaven els regidors de la vila per fer almoïna. De les altres, que potser servien per al mateix ús, no en tenim cap precedent.

Finalment, entre les terceres s'hi comprenen les peces pròpies de societats cooperatives i les pertanyents a certes comunitats eclesiàstiques, que es designen amb el nom de *ploms* o *pellofes*; aquelles en poc nombre per ésser les entitats que les utilitzen més modernes i haver tingut moltes una vida efímera.

No obstant els inconvenients que deixem apuntats, hem aconseguit aplegar un nombre considerable dels dits ploms o pellofes i encara que sien ben escasses les notícies documentals que en tenim, creiem que és útil catalogar-les i descriure-les a fi que no se'n perdi la memòria, com ja ha succeït respecte de moltes per haver quedat suprimides, en virtut del Concordat de l'any 1851, les comunitats que les usaven. Aquest treball, per força incomplet, no es pot considerar res més, per la nostra part, que una contribució a l'estudi de les monedes representatives pròpies de Catalunya.

II. Pellofes

Ignorem quan es començaren a usar. En el nostre país les primeres notícies es remunten a la segona meitat del segle XV (Manresa, Vic, Girona, Perpinyà). Se'n parla amb motiu d'haver corregut com a moneda i se les designa amb el nom de ploms per haver-se fabricat en aquest metall al començament. Poc després, ja en el segle XVI, es feren de llautó, de ferro i de llauna. Les usaven els capítols catedrals i col·legials, els priorats i les comunitats seculares per a les distribucions en els diferents actes del cor i altres de comunitat, i també n'hi ha de fundacions

particulars. Eren de diferent valor segons els actes i les festivitats. Legislació canònica sobre distribucions (sínodes). Acords de corporacions. Moltes se'ls fabricaven. Motllos, encunyys, tisoires i altres instruments. Els ploms encunyats d'anvers i revers. Els llautons bracteats. Tipus, imatges, patrons. Atributs, armes locals, armes familiars, monogrames, llegendes, indicació d'objecte, contramarques.

III

Necessitat de conèixer la procedència per poder atribuir-les. N'hi ha moltes de molt semblants, per raó de tenir les comunitats el mateix titular, sobretot Santa Maria i Sant Pere i també, encara que menys, Sant Joan, Sant Miquel i Sant Jaume o les seves inicials o atributs. En les de funerària: la calavera, etc.

IV. Les pellofes catalanes (segles XV-XIX)

Distribucions eclesiàstiques. Principis generals del dret canònic. Regulació per a cada comunitat. Forma de fer-les. Introducció de peces monetiformes, ordinàriament de metalls inferiors (plom, llautó, llauna, coure, etc.). El seu ús i varietat. En certes ocasions, serviren com a moneda.

Eren pròpies de les corporacions eclesiàstiques seculares (canonges, comunitats). El seu estudi i classificació s'ha d'acomodar, per consegüent, a l'organització eclesiàstica. A Catalunya se'n troben notícies des del segle XV amb el nom de ploms, pellofes, pallarofes. Tipus, contramarques, indicació del valor, heràldica.

Arquebisbat de Tarragona

Bisbat de Barcelona

Bisbat d'Elna

Bisbat de Girona

Bisbat de Lleida

Bisbat d'Urgell

Bisbat de Vic

Bisbat de Tortosa

Bisbat de Solsona

És moneda privada, representativa o fiduciària. En aquest concepte es col·leccionen i s'estudien.

Bibliografia: Colson-Massot, etc. Carreras Candi-Segura-Mallorca-Gudiol.

«Des del moment en què s'establiren les canòniques amb independència individual quant a béns i des del moment en què es varen formar comunitats de bene-

ficiats hi hagué la necessitat de les distribucions», diu Mossèn Gudiol; i de les distribucions se n'originà l'ús de ploms i pellofes. Les corporacions eclesiàstiques que n'usen o n'han usat són, per consegüent, les constituïdes per clergues seculars, això és, les canongies capítols catedrals i col·legiates) i les comunitats de preveres, aquestes últimes establertes en gran nombre en esglésies espargides per tot el territori català. El clergat regular, com que feia vida en comú, no necessitava distribucions i, per tant, tampoc els ploms o les pellofes.

LES LLISTES DE COMUNITATS DE LES ESGLÉSIES CATALANES

Transcriurem ara, bisbat per bisbat, les llistes que Botet va confeir per localitzar totes les esglésies i les localitats on és possible que es fes ús de pellofes.

Arquebisbat de Tarragona

Només tenia capítol de canonges la catedral de Tarragona. Hi havia comunitats de preveres a les esglésies següents, abans del Concordat de 1851: Sant Pere de Reus (7 prebendats i 32 beneficiats), Santa Maria de Montblanc (14 beneficiats), Santa Maria d'Alcover (12 beneficiats), Sant Andreu de la Selva del Camp (14 beneficiats), Santa Maria de Falset (10 beneficiats), Sant Joan de Valls (28 beneficiats), Sant Feliu de Constantí (9 beneficiats). Amb comunitats entre 3 i 8 beneficiats hi havia les de: Santa Maria de l'Albi, Sant Miquel d'Alforja, Sant Jaume d'Arbeca, Sant Jaume de Bràfim, Santa Maria de Cambrils, Santa Maria de Cornudella, Sant Miquel de l'Espluga de Francolí, Santa Maria de Guimerà, Sant Miquel de Maldà, Sant Miquel de Montroig, Santa Maria de Prades, Sant Jaume de Riudoms, Santa Maria de Sarraí, Sant Pere de Torredembarra i Sant Jaume d'Ulldemolins.

Bisbat de Barcelona

A més del capítol catedral hi havia canonges a Santa Anna de Barcelona, que era de canonges del Sant Sepulcre. A Barcelona mateix, hi hagué comunitat de preveres a: Santa Maria del Mar, Santa Maria del Pi, Sant Miquel, després la Mercè, Sant Just i Sant Pastor, Sant Jaume, Sant Cugat i Sant Pere de les Puelles, totes elles antigues parròquies. També a les esglésies de Sant Sever, Sant Joan i el Palau. Després de la crema dels convents de 1835, s'establiren les comunitats de Sant Josep (Santa Mònica), Sant Pau del Camp, Sant Agustí, Betlem, N.^a S.^a del Carme (Sant Maties) i Sant Francesc de Paula. Darrerament, el 1868, s'hi van afe-

gir les de la Congregació dels Àngels, del Sant Àngel Custodi i de Santa Madrona. Ja a mitjan segle XVIII s'havia creat Sant Miquel del Port al barri de la Barceloneta. Fora de la ciutat de Barcelona, hem aconseguit fins ara notícia de les següents: Jesús de Gràcia, Santa Maria de Mataró, Sant Celoni, Santa Maria de Cardedeu, Sant Esteve de Granollers, Sant Esperit de Terrassa, Sant Pere de Monistrol de Montserrat, Santa Maria d'Olesa de Bonesvalls, Sant Feliu de Sabadell, Santa Eulàlia d'Esparreguera, Santa Maria de Martorell, Sant Julià de l'Arbos, Santa Maria de Caldes de Montbui, Santa Maria de Piera, Santa Maria de Vilafranca del Penedès.

Bisbat d'Elna

Santa Eulàlia i Santa Júlia d'Elna, Sant Joan, Sant Jaume, Sant Mateu, Mare de Déu de la Real i Mare de Déu del Pont de Perpinyà, Sant Vicenç de Canet, Sant Nasari, Sant Quirze i Santa Julita de Pia, Sant Esteve d'Estagel, Santa Eulàlia de Millas, Sant Feliu de Pesillà de la Ribera, Sant Andreu de Ribesaltes, Santa Maria de Basiges, Santa Maria de l'Espira de l'Agli, Sant Vicenç de Clairà, Santa Maria del Mar, Sant Julià i Santa Basilissa de Torrelles (Colson, pl. 217), Sant Pere (després Mare de Déu de la Victòria) de Tuïr, Sant Pere de Ceret, Santa Maria d'Argelers, Santa Maria de Cotlliure, Sant Esteve d'Arles, Santa Justa i Santa Rufina de Prats de Mollo, Sant Esteve d'Illa, Sant Pere de Prades, Santa Maria de Cornellà de Conflent, Sant Sulpici de Bulatenera, Sant Julià i Santa Basilisa de Mosset, Sant Jaume de Vilafranca de Conflent, Sant Julià de Vinça, Santa Maria de l'Espira de Conflent, Santa Eulàlia (i Sant Maurici?) de Marquixanes.

Bisbat de Girona

En virtut del Concordat de 1851 quedaren suprimides totes les col·legiates i la major part de les comunitats de preveres que hi havia al bisbat. Les col·legiates suprimides foren les de Sant Feliu de Girona, Santa Maria de Besalú, Santa Maria de Lladó, Santa Maria d'Ullà i Santa Maria de Vilabertran. Les comunitats de preveres eren les de: Santa Maria d'Arenys, Santa Maria de Banyoles, Sant Martí de Cassà de la Selva, Sant Joan de Sant Feliu de Guíxols, Sant Martí de Palafrugell, Santa Maria de la Bisbal, Santa Maria de Castelló d'Empúries, Sant Vicenç de Llança, Sant Pere de Figueres, Sant Vicenç de Besalú i Sant Esteve d'Olot. Tenim la seguretat que n'hi havia d'altres, però no hem aconseguit justificar-ho.

Bisbat de Lleida

A més del capítol catedral hi havia col·legiates a les esglésies de Sant Vicenç de Roda, Montsó, Santa Maria de Tamarit de Llitera i Sant Pere d'Ager. Hi havia comunitat de preveres a Santa Maria i Sant Miquel de Castelló de Farfanya, Albelda, Benavarri, Calassanç i Estadilla i probablement en d'altres que no hem pogut determinar.

Bisbat d'Urgell

Hi havia en el bisbat, a més del capítol catedral, les col·legiates de Santa Maria de Castellbò, Santa Maria (abans Sant Salvador) de Balaguer, Sant Jaume de Bellver, Santa Maria de Guissona, Santa Maria de Meià, Santa Maria d'Organyà, Sant Pere de Ponts, Santa Maria de Tremp i Santa Maria de Mur. De comunitats de preveres no hem aconseguit més notícies que de les de Mare de Déu de la Pietat de la Seu d'Urgell, Santa Maria de Puigcerdà, Santa Maria d'Agramunt, Sant Andreu d'Oliana, Santa Maria de Sanaüja, S... de Tàrn.

Bisbat de Vic

Hi havia hagut en la diòcesi diversos monestirs i priorats de canonges regulars agustinians com els de Sant Joan de les Abadesses, Santa Maria de l'Estany, Santa Maria de Lluçà, Santa Maria de Manresa, Sant Jaume de Calaf, Sant Llorenç del Mont i Santa Maria de Manlleu, dels quals alguns desapareixeren en ésser secularitzat l'orde el 1593 i altres com Sant Joan de les Abadesses, Santa Maria de Manresa i Sant Jaume de Calaf substistiren convertides en col·legiates seculares. Des del 1851 no queda en la diòcesi més que la col·legiata de Santa Maria de Manresa. De comunitats de preveres tenim notícia de les següents: Santa Maria i la Pietat de Vic, Santa Maria de Manlleu, Santa Coloma de Centelles, Santa Maria de Moià, Sant Feliu Sasserra, Santa Maria de Sallent, Sant Pere de Santpedor, Santa Maria d'Igualada, Sant Jaume de Calaf, Santa Maria del Prats de Rei i Santa Coloma de Queralt, sense comptar-hi Sant Pere de Vic, agregada a la catedral i Santa Maria de Manresa, agregada a la col·legiata.

Bisbat de Tortosa

Fora del capítol catedral no tenim notícia d'altres canònica. Trobem les comunitats de preveres de Santa Maria de Gandesa i Sant Lluç d'Ulldecona, però creiem que n'hi degué haver d'altres.

Bisbat de Solsona

Fins el 1592 hi hagué canonges regulars agustinians a les esglésies de Santa Maria de Solsona i Sant Vicenç de Cardona. En ésser secularitzades, la primera quedà convertida en capítol catedral i la segona en col·legiata. Hi havia hagut en el bisbat les comunitats de preveres següents: Santa Maria de Solsona i Sant Vicenç de Cardona. En ésser secularitzades, la primera quedà convertida en capítol catedral i la segona en col·legiata. Hi havia hagut en el bisbat les comunitats de preveres següents: Santa Maria de Solsona (incorporada a la catedral), Sant Vicenç de Cardona (incorporada a la col·legiata), Sant Miquel de Cardona, Sant Cugat d'Ivorra, Santa Maria de la Pobla de Lillet, Sant Esteve de Bagà, Sant Llorenç de Morunys, Santa Eulàlia de Berga, Santa Maria de Castellfollit de Riubregós, Sant Gil de Torà, Santa Maria de Biosca, Sant Pau d'Anglesola, Santa Maria de Cervera, Sant Nicolau de Bellpuig, Santa Maria de Verdú i Santa Maria de Tàrraga. És gairebé segur que totes elles empraren pellofes.

DELIMITACIÓ DEL CAMP D'ESTUDI DE BOTET

Tant els textos teòrics anteriors com en les llistes de l'apartat que precedeix es fa evident que Botet volia limitar el seu estudi a les pellofes emprades per les comunitats en les distribucions. És per això que, en alguns casos, va ometre en el seu catàleg peces que eren d'ús eclesiàstic, però que no eren emprades en les distribucions. En concret, va assajar d'ometre els gitons emprats per al pagament de les cadires. I diem que va «assajar» d'ometre'ls perquè és impossible de fer-ho sens un coneixement precís de la funció de cada peça. Ho diem perquè és gairebé segur que també hi ha gitons per al pagament de les cadires en la catalogació que va fer. Nosaltres pensem que, atesa l'àmplia àrea d'indefinició, val més incloure totes les peces de caràcter eclesiàstic dins del camp de les pellofes.

El text de Botet ens obre, però, un altre camp fins ara desconegut. Ens referim a les peces municipals de caràcter benèfic que, segons diu, empraven els regidors de Sant Feliu de Codines. La font, una anotació en un paper que embolcallava les peces de la col·lecció del marquès de Dou, no és pas totalment segura, però si fos certa ens aclariria alguns punts foscos. Efectivament, nosaltres no sabíem com classificar la peça incusa de Monistrol de Calders (Crus.-1861): com a pellofa era insòlita perquè reproduïa exactament el segell municipal, i com a moneda local semblava massa tardana. El cas de Sant Feliu de Codines ens pot donar la clau de la qüestió. Aquesta peça, fins ara considerada pellofa, Crus.-2097, sembla que va ésser emprada al segle XIX amb finalitats benèfiques, però havia estat emesa pel municipi. Un cas aproximat només el coneixíem a Perpinyà, amb el plom episcopal-municipal Crus.-1956, que també tenia aquesta finalitat. És possible que el de

Monistrol de Calders sigui un altre cas semblant i que calgui obrir una altra sèrie de peces municipals no destinades inicialment a circular. Amb tot, és gairebé segur que en alguns moments també deurien fer la funció de moneda local.¹⁰

SISTEMATITZACIÓ DEL CATÀLEG DE BOTET EN COMPARACIÓ AMB EL NOSTRE

En poder disposar ara d'un catàleg ja sistematitzat i il·lustrat, el del nostre *La moneda catalana local*¹¹, ens ha semblat més aclaridor elaborar una taula comparativa i comentar després les discrepàncies. És el que fem a continuació:

AGER			
<u>Crus.</u>	<u>Botet</u>	<u>Crus</u>	<u>Botet</u>
1001	-	1002	-
1003	-	1004	-
1005	-	1006	-
ANGLESOLA			
1017	-	1018	-
1019	-	1020	-
1021	No catalogada, però apareix en la documentació		
ARBECA			
1031	-		
ARENYS DE MAR			
1032	2	1033	3
1034	4	1035	1
BAGÀ			
1037	1	1038	-
1039	2	1040	-
BANYOLES			
1062	-		

10. Les referències Crus. porten al nostre llibre *La moneda...* mencionat.

11. Extreiem els números corresponents a les pellofes eclesiàstiques de la nostra obra, ja mencionada. Quan hi ha divergència d'atribucions, posem entre parèntesis la classificació que ens sembla errònia.

BARCELONA: Sant Agustí

1064	-	1065	-
1066	-	1067	1
1068	2	1069	3
1070	20 (Sant Pere)	1071	21 (Sant Pere)
1072	-		

BARCELONA: Santa Anna

1073	1	1074	2
1075	5	1076	3
1077	4	1078	-
1079	6	1080	10
1081	7	1082	8
1083	9	1084	12
1085	-	1086	-
1087	13	1088	14
1089	-	1090	15
1091	-	1092	16
1093	-	1094	17
1095	18	1096	19
1097	20	1098	21
1099	22	1100	11

BARCELONA: N. S. dels Àngels

1101	-	1102	-
------	---	------	---

BARCELONA: Sant Antoni

1103	-
------	---

BARCELONA: Bonsuccès

1104	-
------	---

BARCELONA: Betlem

1105	1	1106	2
1107	3	1108	4
1109	5	1110	6
1111	7	1112	-

BARCELONA: N.S. del Carme

1113	-
------	---

BARCELONA: Santa Creu

1114

-

BARCELONA: Sant Cugat

1115

4

1116

5

1117

1

1118

2

1119

3

1120

-

1121

6

1122

-

1123

-

1124

7

1125

8

1126

9

1127

10

1128

11

1129

12

-

13

BARCELONA: Sant Francesc

1130

-

-

1

BARCELONA: Jonqueres

1131

-

BARCELONA: Sant Jaume

1132

1

1133

-

1134

4

-

2

1135

5

1136

3

1137

-

1138

9

-

11

1139

10

1140

6

1141

8

1142

7

1143

12

-

14

-

15

1144

13

1145

18

1146

20

-

16

1147

19

1148

17

1149

21

1150

23

1151

22

1152

24

1153

26

1154

25

BARCELONA: Sant Joan de Jerusalem

2357 (incerta)

1

2358 (incerta)

2

2106 (incerta)

3

2354 (incerta)

4

1155

5

1156

6

1157

7

1158

8

1159

9

1160

-

(1161)

1 Figueres

BARCELONA: Sant Josep

1162	-	1163	-
1164	-		

BARCELONA: Sant Just i Sant Pastor

1165	1	1166	-
-	8	1167	5
1168	6	1169	7
1170	-	-	10
1171	11	1172	12
1173	-	1174	-
1175	2	1176	3
1177	4	1178	-
1178A	-		

BARCELONA: la Mercè

1179	11 (Sant Miquel)	1180	12 (Sant Miquel)
1181	13 (Sant Miquel)	1182	-
1183	14	1184	15
1185	16	1186	17
1187	18	1188	-

BARCELONA: Sant Miquel

1189	7	1190	8
1191	5	1192	-
1193	6	1194	-
1195	4		

BARCELONA: Jesús de Gràcia

2376 (incertes)	1	2375 (incertes)	2
-	3		

BARCELONA: Sant Miquel del Port

1196	-
------	---

BARCELONA: Sant Maties

1197	1	1198	2
1199	3		

BARCELONA: Santa Maria del Mar

1200	-	1201	23
1202	22	1203	-
1204	-	1205	-
1206	25	1207	18
1208	-	1209	19
1210	-	1211	20
1212	21	1213	-
1214	7	1215	8
1216	-	1217	-
1218	-	1219	1
1220	2	1221	-
1222	3	1223	8 (Moià)
1224	9 (Moià)	1225	24
1226	10	1227	11
1228	9	1229	-
1230	13	1231	14
1232	15	1233	16
1234	4	1235	5
1236	-	-	12
1237	6	1238	-
1239	-	1240	-
1241	-	1242	-
1228A	-		

BARCELONA: el Palau

1243	1	1244	5
1245	2	1246	-
1247	-	1248	-
1249	3	1250	4

BARCELONA: Pedralbes

1251	-
------	---

BARCELONA: Sant Vicenç de Sarrià

1252	-	1253	-
1254	-		

BARCELONA: Santa Maria de Sants

1255	-
------	---

BARCELONA: N.S. del Pi

1256	4	1257	5
1258	6	1259	-
1260	3	1261	1
1262	-	1263	-
1264	-	1265	-
1266	-	1267	2
1268	7	1269	8
1270	-	1271	9
1272	11	1273	-
1274	10	1275	12
1276	13	1277	-
1278	15	1279	-
1280	-	1281	16
1282	17	1283	18
1284	-	1285	-
1286	-		

BARCELONA: Sant Sever

1287	5	1288	1
1289	2	1290	3
1291	7	1292	-
-	4	-	6
1293	8	1294	-
1295	12	1296	9
1297	10	1298	11
1299	-	1300	13
1301	14	1302	15
1303	16	1304	17

BARCELONA: Sant Pere de les Puelles

1305	1	1306	-
1307	3	(2370 incertes)	4
-	5	-	6
1308	-	1309	-
1310	-	1311	9
1312	24	1313	25
1314	26	1315	27
1316	-	1317	28
1318	7	1319	-
1320	32	1321	10

1322	11	1323	12
1324	-	1325	22
1326	-	-	8
1327	14	1328	-
1329	19	-	15
-	16	-	17
-	18	1330	-
1331	13	-	23
1332	-	1333	29
1334	30	1070 (Sant Agustí)	20
1071 (Sant Agustí)	21		

BARCELONA: la Seu

1335	-	1336	9 (Sant Miquel)
1337	10 (Sant Miquel)	1338	-
1339	13	1340	-
1341	14	1342	15
1343	-	1344	22
1345	-	1346	-
1346	-	1347	-
1348	23	1349	24
1350	-	1351	-
1352	21	1353	-
1554	19	1355	-
1356	20	1357	-
1358	-	1359	-
1360	-	1361	18
1362	-	1363	-
1364	16	1365	-
1366	17	1367	-
1368	1	1369	2
1370	-	1371	3
1372	4	1373	5
1374	-	1375	7
1376	-	1377	-
1378	6	1379	25
-	26	1380	-
1381	-	1382	8
1383	-	1384	11
1385	12		

BERGA

1396	-	1397	-
1398	-		

BESALÚ

2378 (incertes)	1	2379 (incertes)	2
2380 (incertes)	3	-	4
2377 (incertes)	5	2353 (incertes)	6
1399	2 Olot	1400	3 Olot
1401	4 Olot	1402	5 Olot
1403	6 Olot		

LA BISBAL

1404	-	1405	-
1406	-	1407	-
1408	-	1409	-
1410	-		

BLANES

1411	1		
------	---	--	--

CALAF

1412	5	1413	2
1414	3	1415	1
1416	-	1417	-
-	6	1418	-
1419	-		

CALDES DE MONTBUI

1421	1	1422	2
1423	4	1424	3
1425	5	1426	-
1427	-		

CAMBRILS

1429	-	1430	-
1431	-	1432	-

CAPELLADES

1433	-	1434	-
------	---	------	---

CARDONA

1435 moneda	(1)	1436 (moneda)	(5)
-	2	1438	6
1439	-	1440	-
1441	3	1442	-
1490 Conques	7		

CENTELLES

1452	3	1453	2
1454	4	1455	6
1456	7	2368 (incertes)	5
1457	9	1458	1
1451 moneda?	(8)		

CERET

1459	1
------	---

CERVERA

1465	7	1466	8
1467	11	1468	13
1469	14	1470	15
1471	9	1472	-
1473	1	1474	4
1475	2	1476	3
1477	12	1478	10
1479	-	1480	-
1481	-	1482	-
1483	5	1484	-
1485	6	1486	-
1487	-	1488	-
1489	-	-	(16) és una minva

CONQUES

1490	(7 Cardona)
------	-------------

CORNELLÀ DE BÈRCOL

1491	-
------	---

CORNELLÀ DE CONFLENT

1492	1	1493	(no acceptada)
1494	2	1495	3

CUBELLS

1499 -

ELNA

1500 2 (Perpinyà) - 3

1501 1 (Perpinyà) 1502 -

1503 3 1504 1

1505 - 1506 -

ESCALÓ

1507 -

ESPARREGUERA

1508 - 1509 5

1510 6 1511 -

1512 1 1513 2

1514 - 1515 -

1516 3 1517 -

1518 - 1519 4

1520 - 1521 11

1522 12 1523 -

1524 12 bis 1525 7

1526 8 1527 9

1528 9 bis 1529 10

FIGUERES

1530 2 (1161 B^a S. Joan) 1

1531 3 1532 4

1533 5 1534 6

1535 7 1536 8

1537 - 1538 14

1539 9 1540 10

1541 11 1542 12

1543 - 2340 (incertes) 13

GIRONA: la Seu

1572 56 1573 57

1574 58 1575 55

1576 60 1577 61

1578 62 1579 59

1580 - 1581 -

1582	36	1583	38
1584	39	1585	40
1586	41	1587	42
1588	-	1589	-
1590	43	1591	44
1592	45	1593	46
1594	47	1595	48
1596	49	1597	50
1598	51	1599	52
1600	-	1601	-
1602	-	1603	-
1604	-	1605	-
1606	-	1607	53
1608	54	1609	-
1610	14	1611	16
1612	15	-	17
1613	31	-	18
1614	32	1615	33
1616	34	1617	35
1618	63	1619	1
1620	2	1621	-
1622	-	1623	-
1624	3	1625	4
1626	5	1627	6
1628	7	1629	8
1630	9	1631	12
1632	13	1633	10
1634	11	1635	19
1636	20	1637	-
1638	21	1639	22
1640	23	1641	30
1642	24	1643	25
1644	-	1645	26
1646	27	1647	28
1648	-	1649	29

GIRONA: Sant Feliu

1650	1	1651	2
1652	3	1653	4
1654	5	1655	6
1657	7	1658	8

1659	-	1660	12
1661	-	1662	-
1663	17	1664	18
1665	19	1666	20
1667	21	-	22
1668	23	1669	24
1670	-	1671	-
1672	-	1673	-
1674	-	1675	-
1676	-	1677	9
1678	10	1679	11
1680	13	1681	14
1682	15	1683	16
1684	-	1685	-
1686	-	1687	30
1688	26	1689	27
1690	28	1691	29
1692	25	1693	31

GRANOLLERS

1708	1	1709	2
1710	-	1711	3
1712	4	1713	5
1714	6	1715	-
1716	7		

GRATALLOPS

1717, no és pellofa	-
---------------------	---

L'HOSPITALET DE L'INFANT

1719	-	1720	-
1721	-	1722	-

IGUALADA

1723	2	1724	3
1725	4	1726	-
1727	-	1728	-
1729	-	1730	1
1731	-	1732	-

ILLA

1733	2	1734	3
1735	1		

LLEIDA

1774	7	1775	8
1776	11	1777	13
-	13	1778	10
1779	9	1780	6
1781	5	1782	-
1783	2	1784	3
1785	4	-	1

MALGRAT

1786	-
------	---

MANLLEU

1787	1	1788	-
------	---	------	---

MANRESA: la Seu

1790	9	1791	10
1792	11	1793	12
1794	-	1795	-
1796	13	1797	14
1798	-	1799	-
1800	-	1801	-
1802	1	1803	2
1804	3	1805	4
1806	5	1807	6
1808	7	1809	8
1810	-	1811	-
1812	-		

MANRESA: Sant Domènec

1813	-	1814	-
1815	1 Vic	1816	2, Vic
1817	3 Vic		

MARTORELL

1818	-
------	---

MATARÓ

1819	-	1820	-
1821	1	1822	-
1823	2	1824	-
1825	7	1826	-
1827	-	1828	8
1829	-	1830	-
1831	3	1832	-
1833	4	1834	9
1835	-	1836	-
1837	-	1838	-
1839	5	1840	10
1841	6	1842	-
1843	-	1844	-
1845	11	1846	-
1847	-	1848	-
1849	-	1850	-

MOIÀ

1851	1	1852	2
1853	3	1854	4
1855	5	1856	6
1857	-	1858	-
1859	-	1860	7
1223, S.M. Mar (8)		1224, S. M. Mar (9)	

MONISTROL DE CALDERS

1861	-
------	---

MONISTROL DE MONTSERRAT

1862	1	1863	2
1864	3	1865	4
1866	5	1867	6
1868	7	1869	8
1870	9	1871	10
1872	-	1873	-
1874	-	1875	13
1876	12		

MONTBLANC

1879	-	1880	-
------	---	------	---

OLESA DE MONTSERRAT

1882	-	1883	-
1884	-	1885	-
1886	-	1887	-
1888	-	1889	-
1890	-	1891	-
1892	-	1893	-
1894	-	1895	-
1896	-		

OLOT

1897	19	1898	18
1899	-	1900	12
1901	11	1902	1
1903	7	(1399, Besalú)	2
(1400, Besalú)	3	(1401, Besalú)	4
(1402, Besalú)	5	(1403, Besalú)	6
1904	-	1905	8
1906	9	1907	-
1908	23	1909	24
1910	20	1911	21
1912	22	1913	25
1914	26	1915	-
1916	-	1917	27
1918	28	1919	29
1920	-	1921	13
1922	14	1923	15
1924	16	1925	17
1926	-	1927	10
1928	-	1927	-

PERALADA

1933	-
------	---

PERAMOLA

1934	(2, Piera)	1935	-
1936	(3, Piera)	1937	(1, Piera)

PERPINYÀ: Sant Joan

1956	-	1957	24
1958	25	1959	26
1960	27	1961	28
1962	16	1963	17
1964	18	1965	19
1966	20	1967	21
1968	22	1969	23
1970	-	1971	-
1972	4	1973	5
1974	-	1975	-
1976	6	1977	7
1978	8	1979	9
1980	10	1981	11
-	12	-	13
-	14	-	15

PERPINYÀ: la Real

1982	1	-	2
1983	- (no acceptada)	1984	- (no acceptada)
1985	- (no acceptada)	1986	- (no acceptada)
1987	- (no acceptada)	1988	- (no acceptada)
1989	- (no acceptada)	1990	- (no acceptada)
1991	- (no acceptada)	1992	- (no acceptada)
1993	- (no acceptada)	1994	- (no acceptada)
1995	-		

PERPINYÀ: Sant Jaume

1996 (1, Vilafranca de Conflent)

PESILLÀ

1997	2	1998	1
------	---	------	---

PRATS DE MOLLÓ

2004 -

PRATS DE REI

2005 moneda	5	2006	6
2007	-	2008	7
2009	8	2010	2
2011	1	2012	4
2013	3		

REUS

2026 moneda	1	2030	2
2031	-	2032	-
2033	2	2034	-
2035	-	2034	-
2037	-	2038	-
2039	-	2040	-
2041	-		

RIBESALTES

2042	-	2043	-
2044	-		

RIPOLL

2045	-	2046	-
2047	-	2048	-
2049	-	2050	-
2051	-	2052	-
2053	-	2054	-
2055	-	2056	-
2057	-	2058	-
2059	-		

SABADELL

2060	4	2061	-
2062	-	2063	1
2064	-	2065	2
2066	3	2067	- (no acceptada)
2068	7	2069	8
2070	6	2071	5

SALÀS DE PALLARS

2084	-	2085	-
2086	-	2087	-
2090	-	2089	-
2092	-	2091	-

SANTA COLOMA DE QUERALT

2093	4	2094	5
------	---	------	---

2095	6	2096	7
2096A	1	2096B	2
2096C	3		

SANT FELIU DE CODINES

2097 - (no acceptada)

SANT FELIU DE LLOBREGAT

2099 -

SANT FELIU SASSERRA

2100	2	2101	-
2102	1	2103	-
2104	3	2105	-

SANT JOAN DE LES ABADESSES

2106	-	2107	2
2108	1	2109	-
2110	-	2111	3
2112	-		

SANT LLORENÇ DE MORUNYS

2114	3	2115	4
2116	2	2117	1

SANTPEDOR

2118	1 i 2	-	3
-	4		

LA SELVA DEL CAMP

2119, moneda 1

LA SEU D'URGELL

2132	7	2133	-
-	1	-	5
-	6		

(No incloïm les evidents monedes amb CIVITAS URGELLINA, que Botet posa com de la Pietat)

SOLSONA

2136, moneda	1	2138, moneda	2
--------------	---	--------------	---

2141	3	2142	4
2217 (Tuïr)	5		

TARRAGONA

2154, moneda	1	2155	7
2156	4	2157	6
2158	-	2159	5
2160	-	2161	2
-	3	2162	-
2163	-	2164	-

TÀRREGA

2169	-	2170	-
2171	-	2172	-
2173	-	2174	-
2175	-	2176	-
2177	-	2178	-
2179	-	2180	-

TERRASSA

2183	-	2184	-
2185	-	2186	-
2187	-	2188	-
2189	-	2190	-
2191	-	2192	-
2193	-	2194	-
2195	-		

TORÀ

2197	-	2198	-
2199	-	2200	-
2201	-	2202	-
2203	-		

TORREDEMBARRA

2204	-	2205	-
------	---	------	---

TORTOSA

2207	1		
------	---	--	--

TUÏR

2212	1	-	2
2213	-	2214	3
2215	4	2216	5
(2217)	5, Solsona	2218	-

VALLS

2222	3	-	1
2223	2		

VERDÚ

2224	3	2225	1
2226	-		

VIC: la Rodona

2244	1	-	3
2245	2	-	4

VIC: Sant Domènec

2246	4	2247	5
(1815, Manresa)	1	(1816, Manresa)	2
(1817, Manresa)	3		

VIC: la Pietat

(2248)	16, Seu	(2249)	-
(2250)	-	(2251)	-
(2252)	-	(2253)	22, Seu
(2254)	19, Seu	(2255)	-
2256	3	2257	1
2258	2	(2259)	17, Seu
(2260)	18, Seu	(2261)	-

VIC: la Seu

2262	1	2263	2
2264.1	4	2264.2	5
2265.1	6	2265.2	7
2265.3	8	2265.4	9
2265.5	20	2265.6	21
2266	10	2267.1	-
2267.2	-	2268.1	11
2268.2	12	2268.3	13

2268.4	14	2269	-
2270	23	-	3
2271	15	2272	-
2273	-	2274	24
2275	25	2276	-
2277	-	2278	26
2279	-		

VIC: el Carme

2280

VILABERTRAN

2281	1	2282	2
2283	3	2884	4

VILAFRANCA DE CONFLENT

2285	2	2286	4
2287	5	-	3

1996, Sant Jaume, P. (1)

VILAFRANCA DEL PENEDE'S

2289	-	2290	-
2291	-	2292	-
2293	-	2294	-
2295	-	2296	-
2297	-	2298	-
2299	-	2300	-
2301	-	2302	-
2303	-	2304	-
2305	-	2306	-
2307	-	2308	-

VINÇÀ

2310	3	2311	2
2312	1		

INCERTES (pellofes únicament)

2331	-	2332	-
2333	-	2334	-
2335	-	2336	-
2337	-	2338	-
2339	-	2340	13, Figueres

2341	-	2343	-
2344	-	2345	-
2346	-	2347	-
2348	-	2349	-
2350	-	2351	-
2352	-	2353	6, Besalú
2354	4, B. ^a S. Joan Jer.	2355	-
2356	-	2357	1, B. ^a S. Joan Jer.
2358	2, B. ^a S. Joan Jer.	2359	-
2360	-	2361	-
2362	-	2363	-
2364	-	2365	-
2366	-	2367	-
2368	5, Centelles	2369	-
2370	4, B. ^a S. Pere Pue.	2371	-
2372	-	2373	-
2374	-	2375	2, B. ^a Jesús Gràcia
2376	1, B. ^a Jesús Gràcia	2377	5, Besalú
2378	1, Besalú	2379	2, Besalú
2380	3, Besalú	2381	-
2382	-	2383	-
2390	13		

Comentaris al catàleg: discrepàncies i dades complementàries

El catàleg de Botet conté prop de vuit-centes peces, mentre que el nostre en té prop de mil-cent. La diferència és constituïda per poblacions no representades en Botet com ara Ager, Anglesola, Arbeca, Berga, Capellades, Olesa de Montserrat, etc., i per tot un seguit de varietats que l'estudi sistemàtic de les col·leccions ens ha anat aportant.

Al marge d'això, la coincidència en les atribucions és molt gran. Si, com suposem, la col·lecció Colomines va prendre com a base la de Botet, la coincidència no té res d'estrany, ja que nosaltres ens refiarem en molts casos de la classificació d'aquest fons quan no disposàvem d'altres elements. En altres aspectes, varem seguir camins paral·lels als de Botet. Així, en separar les peces gironines de la Seu i Sant Feliu, hem coincidit absolutament en totes. I, en rebutjar l'atribució a Sant Pere de Galligants de la peça de Figueres amb la G que feia Colomines, hem coincidit igualment amb el criteri de Botet. Hi ha, però, alguns casos de discrepància que comentarem i que decidirem en un sentit o altre segons les dades avui dispo-

nibles. També podrem classificar peces incertes sobre la base de les dades de Botet.

Pel que fa al catàleg de Botet hi ha, a més de l'estricta descripció de les peces, alguns comentaris a cada població. En alguns casos són de tipus deductiu, partint de les mateixes peces. Així, ens diu que les pellofes amb calaveres solen ésser les emprades per als enterraments o fa hipòtesis sobre la significació de les lletres o els nombres que sovint es refereixen a funcions o a valors. No recollirem aquests comentaris purament deductius, però sí que transcriurem les dades d'origen o les dades complementàries que puguin semblar d'interès. Aquesta discussió i aportació de dades, l'anirem fent seguint l'ordre de la nostra catalogació i poble per poble.

Arenys

Coincideixen totes les peces. Per un comentari de Botet, que procedeix d'una de les cartes transcrites, sabem que les peces provenen de la mateixa parròquia d'Arenys.

Bagà

Botet ens fa saber que a principis de segle es conservaven a l'església de Bagà els encunys dels dos tipus de pellofes i que tant els exemplars de Busquets com els seus varen ésser fets *a posteriori* amb aquests encunys.

Barcelona. La Seu

Botet hi afegeix una varietat, la nostra 1379, però de llauna. D'altra banda, atribueix a Sant Miquel les nostres 1336 i 1337, que són les que porten la menció GUTERES. Sembla probable que Botet prenguéss aquesta atribució de Busquets, que en el seu àlbum les classifica així. Nosaltres donem, però, més crèdit a J. A. Bonet, que ens consta que va verificar personalment els fons de la Seu barcelonina. Per tant, pensem que cal seguir atribuïnt a la Seu les pellofes 1336 i 1337.

Barcelona. Sant Cugat

Botet descriu la nostra 1128 però amb revers 10.

Barcelona. Sant Jaume

Botet hi afegeix algunes varietats de metall. En concret, la 1136, però de llautó, la 1138 d'aram, la 1143 d'aram i la 1148 d'aram i de metall blanc.

Barcelona. Sant Just i Sant Pastor

Aporta també dues noves peces: una com la 1166 però amb 10-sou i una altra com la 1170 amb 4-sou. També ens diu que al Museu Episcopal de Vic hi constaven les 1170, 1171 i 1172 com de la Mercè, però que ell va poder verificar la presència abundant d'aquestes peces a la caixa de pellofes de Sant Just i Sant Pastor.

Barcelona. Sant Miquel

Ja hem dit abans que Botet li atribueix, al nostre entendre erradament, les nostres 1336 i 1337 de la Seu. Al marge d'això, fa un repartiment diferent entre les peces de Sant Miquel i la Mercè, tot i que sembla contradictori amb els comentaris, de manera que no creiem que calgui canviar res. També li atribueix tres peces que sembla millor donar a Jesús de Gràcia.

Barcelona. Jesús de Gràcia

Nosaltres no coneguèrem pellofes d'aquesta parròquia que a les llistes de Botet encara dona com a externa a Barcelona. Al Museu Episcopal de Vic hi havia tres peces, que són les nostres incertes 2375, 2375 però de llauna, i 2376, atribuïdes a Sant Miquel, però, segons diu Botet, a ell li varen donar aquestes peces com a procedents de la parròquia de Jesús de Gràcia. Com que el criteri de la procedència directa ens sembla prioritari i, d'altra banda, Botet ja assenyala altres errors d'atribució al museu vigatà, creiem que cal donar preferència a l'atribució a Jesús de Gràcia.

Barcelona. Sant Pere de les Puel·les

Botet descriu trenta-dues peces i diu que les vint-i-tres primeres les hi comunicà el canonge Gaietà Barraquer, de primera mà. Al nostre aplec cal afegir-hi la incerta 2370 i la mateixa però de llauna, un tipus desconegut que Botet descriu així: «Dues claus en aspa entre S-P, orla de punts. Diàmetre 20 mm»; la 1318 però de

llauna i altres petites varietats de les de llauna amb lletres. També atribueix a aquesta parròquia les nostres 1070 i 1071, que nosaltres donàvem a Sant Agustí. Com que aquestes peces són els números 20 i 21 del catàleg de Botet i ens diu que fins a la 23 les obtingué directament de la parròquia, cal rectificar la nostra atribució i acceptar aquesta.

Barcelona. Sant Agustí

Com diem més amunt, cal passar a Sant Pere de les Puelles les nostres pellofes 1070 i 1071 atribuïdes a Sant Agustí.

Barcelona. Sant Joan de Jerusalem

A més d'altres exemplars ja atribuïts per nosaltres (núm. 1155 i 1159), Botet dona a aquesta església les nostres incertes 2354, 2357 i 2358 que queden així identificades. També hi atribueix una pellofa amb un Agnus Dei a l'esquerra amb el cap girat a la dreta, que deu ésser semblant a la nostra 2106 de Sant de les Abadesses. Pel que fa a la 2354, Botet diu que el canonge Ripoll l'atribueix a Sant Joan, mentre que al museu de Vic consta com Sant Domènec de Manresa i manifesta la seva opinió, que compartim, que sembla de més crèdit la classificació de Ripoll.

Barcelona. Sant Sever

Botet aporta una varietat de la nostra 1290 consistent a portar una S a la dreta del feix de claus i una varietat de dibuix de la 1287.

Barcelona. Sant Francesc

No coneix la nostra 1130, però en canvi n'hi atribueix una que diu que porta tres flors en triangle i que no coneixem.

Besalú

Se li han d'atribuir les nostres incertes 2353 i 2377 a 2380. Les que nosaltres crèiem de Besalú són d'Olot. Vegeu, més endavant a Olot.

Calaf

Hi atribueix algunes de les nostres (1411-1415), no en coneix d'altres (1417-1419) i en descriu una que desconeixem, una varietat que porta el tipus del gos, però girat a la dreta amb tres punts en triangle a sobre.

Castelló d'Empúries

Li consta que emprà pellofes, però no se n'ha conservat cap.

Centelles

Descriu les nostres 1451 a 1458 i a més la nostra incerta 2368, totes elles comunicades pel filòleg Pere Barnils. Pensem que probablement s'hi pot assimilar la nostra incerta 2369, que sembla la 2368 amb una contramarca.

Conques

La peça que nosaltres donem a aquesta parròquia la suposa Botet de Cardona per les informacions de Serra Vilaró. Ja vàrem comentar, però, que Carreras Candi trobà aquest tipus (Crus.-1490) a Conques mateix, dada que ens sembla determinant. Per tant, creiem que cal seguir el criteri de Carreras Candi i deixar aquesta peça a Conques.

Elna

El capítol d'Elna passà d'Elna a Perpinyà i, per tant, el repartiment de les peces entre Elna i Sant Joan de Perpinyà s'ha de basar en criteris de cronologia. Botet suposa d'Elna les nostres 1503 i 1504 i posa a Sant Joan de Perpinyà les nostres 1501 i 1502 per respecte al criteri de Colson, tot i que admet que podrien ésser d'Elna. Nosaltres les vàrem donar a Elna per la presència de les seves patrones i pensem que no cal modificar aquesta classificació.

Figueres

Podem afegir la incerta 2340 en el conjunt de Figueres, encara que no sabem si el lleó rampant que apareix a la peça és un motiu gravat com a distintiu o una res-

ta de dibuix de les llaunes gravades que es varen reaprofitar per marcar-hi la lletra A. Botet afegeix igualment una pellofa que descriu així: «Creu equilatral, quins braços acaben en cua d'aucell. Sense orla. Diàmetre 13 mm». Gràcies a Busquets, veiem que es tracta de la nostra 1161, atribuïda erròniament a Barcelona, Sant Joan, per Vila Sivill.

Girona

Com ja hem avançat, Botet havia presentat les pellofes de Girona en tres grups, una de la Seu, l'altre de Sant Feliu i el tercer amb un grup de peces indeterminat que apareixia a les dues esglésies. Nosaltres vàrem repartir aquest grup incert i ara hem tingut la satisfacció de comprovar que Botet ho va fer exactament igual.

Lladó

No es coneixen les pellofes d'aquesta localitat però, tal com ho hem vist a la correspondència, hi ha constància que havien existit dos o tres encunys que havia vist Saderra, però que ja no recordava.

Lleida

Botet afegeix un plom encunyat a dues cares que desconec i que descriu així: «a/Escut amb les barres coronat, amb adorns a son voltant. Orla lineal. r/Punt i al voltant .1751. i 1. Orla lineal. Diàmetre 19 mm».

Manlleu

Ens informa Botet que la peça 1787 apareix classificada com de Manlleu al museu de Vic, però manifesta certes reserves.

Manresa. La Seu

Ens confirma que les lletres R-A-L al voltant de la Mare de Déu volen dir «ral», com a valor i que D-M vol significar «dir martirologi», segons el comunicant que hem vist abans.

Manresa. Sant Domènec

Cal retornar a Vic els tipus 1815, 1816 i 1817 i probablement també els 1813 i 1814, ja que amb aquesta atribució constaven al Museu Episcopal de Vic, segons ens certifica Botet. Hi ha la dificultat que els dominics, com a regulars, no precisaven de l'ús de les pellofes, però aquesta dificultat seria idèntica si les atribuïem a Manresa. Botet diu que potser els dominics tenien dret a cobrar per la prestació de certs serveis. De fet, tampoc no sabem la funció exacta d'aquestes peces.

Mataró

Botet només conegué onze tipus i diu que segons Bonaventura Rendé les de llautó eren per a funeràries i les de llauna per a actes fundats. Els tipus que descriu són els de la mà tosca i els de creu del segle XVIII. Assegura que n'hi ha d'haver de més antigues, que potser són les nostres 1819 i 1820, que no va conèixer.

Moià

A més dels tipus descrits per nosaltres, dona també a Moià les pellofes 1224 i 1225 i el plom 1223, que nosaltres atribuïm a Santa Maria del Mar. La gran similitud d'aquestes peces amb altres de Santa Maria del Mar no conegudes per Botet ens fa suposar que l'atribució de Botet és en aquest cas errònia i probablement a causa d'haver-la pres de Busquets, que les tenia classificades així a la seva col·lecció.

Olot

Igual que Danés, Botet atribueix a Olot els nostres tipus 1399, 1400 i 1401, que donàvem a Besalú. El nostre dissentiment de Danés partia de la classificació del fons del GNC i del comentari de J. A. Bonet que deia que les pellofes d'Olot i de Besalú s'havien barrejat i, per aquesta raó, Danés atribuïa aquest grup a Olot en lloc de Besalú. En veure que coincideix el criteri de Botet amb el de Danés i que, a més, han aparegut altres tipus atribuïts a Besalú, ja no tenim arguments per continuar atribuint a Besalú els nostres 1399, 1400 i 1401. Val a dir que la factura d'aquestes tres peces és força més propera a la sèrie d'Olot que als tipus ara coneguts de Besalú¹².

12. Vegeu la discussió inicial i les fonts bibliogràfiques sobre Olot al nostre *La moneda...*, ja mencionat, apartat dedicat a Olot.

Peramola

Botet atribuïa, sense seguretat, els nostres 1934, 1936 i 1937 a Piera, probablement seguint la classificació de Busquets, ja que desconeixia l'origen de les peces. Es basava també en la lectura SMDA que interpretava Santa Maria d'Apiera. El fet és que en tots els exemplars coneguts dels tipus indicats per Botet s'hi llegeix SMDP, a excepció del 1937, on sí que hi diu SMDA, però el camp és llavors presidit per una P. Tenint present l'escut parlant, una mola amb el seu característic eix i la coincidència de tipus amb el segell de la vila, pensem que l'atribució a Peramola és força més consistent¹³.

Perpinyà

Ja hem assenyalat a l'apartat dedicat a Elna les petites discrepàncies en el repartiment de peces entre Elna i Sant Joan de Perpinyà. Pel que fa a les altres parròquies, en alguns casos Botet troba poc fonamentades algunes atribucions de Colson¹⁴, però tampoc no dóna arguments per desmentir-les. Per tant, creiem que és millor deixar les coses tal com estan.

Pesillà

En aquest cas Botet rebutja Colson amb arguments. Sant Blasi no era el prebostat suposat per l'autor francès, sinó un altar de la parròquia de Sant Feliu. Per tant, les dues peces conegudes s'han d'atribuir a aquesta parròquia¹⁵.

Sabadell

Inclou vuit de les dotze pellofes de Sabadell catalogades per nosaltres, i margina expressament la 2067 perquè creu que servia per al pagament de les cadires. Diu que, en desaparèixer les monedes d'1 quarto, varen sorgir en moltes parròquies peces semblants per al pagament de les cadires, que tenien aquest preu. Una explicació semblant la dóna Danés. Ja hem dit abans que nosaltres creiem que

13. Vegeu amb detall l'argumentació a l'apartat de Peramola del nostre *La moneda...* ja mencionat.

14. A. COLSON. *Recherches sur les monnaies qui ont en cours en Roussillon*. Perpinyà 1853. El treball de Botet és essencialment deutor de Colson i dels treballs posteriors de Massot, Durand i Puig pel que fa a les pellofes rosselloneses.

15. Botet es basa en dades de Montsalvatge i del seu amic Pierre Vidal. Cal assenyalar que Botet sempre cita els noms dels que li donaren dades per al seu treball.

s'han d'incloure també aquest tipus de peces, ja que són igualment monedes eclesiàstiques¹⁶.

Sant Genís de Fontanes

Nosaltres vàrem optar per no incloure en el nostre catàleg la peça que donem en dibuix a la pàgina 276 i que Massot, Durand i Puig assenyalaven com a possible plom de Sant Genís de Fontanes. Botet també s'hi pronuncia en contra argumentant que l'església era d'un convent de benedictins¹⁷.

Santpedor

Ens confirma, amb dades de procedència directa, l'atribució de la nostra 2118 i descriu després dues altres peces d'aquesta parròquia, que desconeixem: «Dues claus encreuades en aspa. A la dreta P. Orla de punts. L'encuny és rodó, però la peça està tallada quadrada. 22 × 22 mm» i «Crani i més avall dos ossos encreuats. A cada costat del crani, X i més avall dels ossos, V. Orla lineal. Encuny rodó, però la peça tallada hexagonalment: 25 × 25». Aquesta darrera sembla que és molt semblant a la nostra 2006 del Prats de Rei, però tampoc no ho podem assegurar sense tenir ni l'empremta ni la fotografia. En qualsevol cas, no hi ha raons per dubtar de l'atribució al Prats de Rei de la peça 2006 perquè en varen aparèixer molts exemplars a la parròquia.

Selva del Camp

Botet li atribueix com a pellofa la nostra 2119, però avui és ben documentat que es tracta de moneda local municipal¹⁸.

Seu d'Urgell

Botet dona com a pellofes tots els tipus amb CIVITAS URGELLINA. Creiem que, després del treball de Carreras Candi¹⁹ i la identificació de les heràldiques

16. J. DANÉS. «Els ploms de missa». *Pretèrits olotins*. Olot 1950, p. 131-136.

17. J. MASSOT, L. DURAND, J. PUIG, «Additions a la numismatique du Roussillon». *Congrès Archeologique de France*, Carcassona-Perpinyà 1906, p. 571-608.

18. La documentació aportada per J. PIÉ, *Annals de la vila de la Selva del Camp*. Tarragona 1984, ho demostra prou clarament. Vegeu la part que ens interessa al nostre *La moneda...*, p. 279.

19. F. CARRERAS CANDI. «Monedes de Urgellet». *Boletín de la Sociedad Artístico-Arqueológica Barcelonesa*, 1906, p. 67-96.

que vàrem fer nosaltres²⁰, no hi ha dubte que es tracta de monedes locals. Botet atribueix també a la Seu altres tipus que ens són desconeguts: a la catedral, «peça de coure encunyada a dues cares. a/Bisbe a la dreta, al davant bàcul. r/Creu equilateral dins d'un cairó format per 12 punts. Diàmetre 21 mm»; a la Pietat, «Griu alat amb llarga cua a la dreta. Orla doble lineal i de punts. Diàmetre 19 mm» i «Mare de Déu voltada d'aureola dreta sobre mitja lluna. Orla lineal. Diàmetre 16 mm».

Solsona

Descriu molt exactament com de Solsona la nostra 2217, que en el fons Colomines constava com a Tuïr, probablement per similitud amb els altres tipus d'aquesta població. Com que el tipus descrit per Botet provenia de la col·lecció de Serra Vilaró, creiem que cal donar preferència a la classificació de Botet. Per tant, la Tuïr-2217 s'ha de classificar com de Solsona.

Tarragona

Inclou, al nostre parer incorrectament, el plom amb les I.I., ja descrit per Heiss. Descriu una varietat de la nostra 2161 que té un punt sobre la T en lloc de dos.

Tuïr

A més de la 2217 que ja hem comentat a l'apartat de Solsona i que cal atribuir ara a aquesta ciutat, Botet ens dona una varietat de la 2212, consistent en el fet que «el vestit arriba als peus de la imatge».

Valls

A més dels dos tipus atribuïts per nosaltres, 2222 i 2223, en descriu un altre: «L'infant Jesús, amb aurèola, entre la Mare de Déu i Sant Josep, tots sentats. A dalt cinta amb lletres il·legibles. Orla lineal. Llautó? Diàmetre 30 mm».

20. Vàrem trobar que les heràldiques de les peces coincidien amb les dels bisbes de la Seu. Vegeu el nostre *Les monedes...* citat, p. 281.

Vic. La Seu

Descriu una varietat desconeguda que és com la nostra 2263 però amb el valor V sous. Pel que fa al repartiment de les pellofes vigatanes entre la Seu, la Pietat i la Rodona, a partir d'un conjunt barrejat del qual partíem, observem que són ben atribuïdes les de la Rodona, Crus.-2244 i 2245, però entre la Seu i la Pietat hi ha discrepàncies. Cal, doncs, passar a la Seu les nostres 2248 a 2255 i 2259 a 2261. Per tant, només els 2256, 2257 i 2258 són de la Pietat segons Botet. No hi ha dubte que les informacions de primera mà que li donava Gudiol a la seva carta del 29 de setembre de 1895 han d'ésser certes, però resta algun punt obscur: on és aquesta peça que menciona de 45 quartos i de la Pietat? Suposarem que Botet tingué ocasió d'aclarir-ho i deixarem les coses tal com estan en el seu catàleg. Cal recordar també que cal atribuir a Sant Domènec de Vic, i no a Manresa, les nostres 1815 a 1817 i probablement també les 1813-1814. Pel que fa a la Rodona, Botet afegeix una peça que desconeixem i que descriu així: «Lletres R.C. gravades en buit. Llauna. Diàmetre 24 mm».

Vilafranca de Conflent

Botet afegeix la varietat en llauna del nostre 2285. D'altra banda, ja vàrem argumentar per què donàvem a Sant Jaume de Perpinyà la nostra 1996, que Colson –i Botet que el segueix– atribueixen a Vilafranca de Conflent.

Vinçà

Botet ens detalla que a la peça 2310 hi ha una contramarca V, per Vinçà, detall que no vàrem recollir.

Incertes

Tal com hem anat veient, hi ha un bon grup d'incertes que han trobat la seva atribució gràcies a l'estudi de Botet: a Sant Joan de Jerusalem de Barcelona les 2347, 2357 i 2358; a Sant Pere de les Puelles de Barcelona la 2370; a Besalú les 2353, 2377, 2378, 2379 i 2380; a Jesús de Gràcia de Barcelona les 2375 i 2376; a Centelles les 2368 i 2369; i a Figueres la 2340. Són, doncs, catorze incertes que ara podem atribuir.

La col·lecció d'empremtes de Josep Busquets

Consta de disset pàgines en quart apaisat en les quals Busquets hi anava enganxant les empremtes de les peces de la seva col·lecció. Al començament hi ha les de Barcelona i després les dels pobles, però a part d'això no hi ha ordre i, com hem dit, pellofes de la mateixa població poden aparèixer en pàgines diferents. Cada pellofa o grup de pellofes és encapçalada per una anotació manuscrita que indica la seva atribució. Vist que Busquets féu moltes gestions personals i epistolars per localitzar les pellofes, podem creure que en la major part dels casos l'atribució es basa en l'origen. Ja sabem, però, que en algunes ocasions Busquets atribuï les peces per deducció a partir dels tipus i les llegendes. En termes generals, doncs, les atribucions tenen bastant crèdit i ja hem vist que Botet les donava per segures.

El fons de Busquets conté prop de quatre-centes peces i les empremtes són d'una qualitat molt desigual: n'hi ha moltes que amb el pas del temps i l'envelliment del paper i de la goma són gairebé inidentificables perquè s'han ennegrit fortament. Com que, d'altra banda, la caixa d'*Acta* no ens permet la reproducció de les làmines senceres, hem optat per retallar la de més fàcil identificació que hem disposat per l'ordre del nostre catàleg i que identifiquem igualment amb la nostra numeració. Només reproduïm una part de pàgina que ens encaixa bé a la mida d'*Acta* com a exemple de com és en la realitat l'àlbum de Josep Busquets i Duran. Poble per poble anirem indicant quins dels tipus nostres descriu, ja que això ens dona un reforç d'atribució.

També comentarem les discrepàncies, errors ara esmenats, etc. Cal tenir present que, a part del reforçament que ens pot donar la comparació amb la sigil·lografia, avui tenim elements de comprovació amb les monografies locals que s'han anat publicant de les pellofes de bastants poblacions. Aquests són els casos, per exemple, de Cervera, Caldes de Montbui, Olot, Santa Coloma de Queralt, Vilafranca del Penedès, etc.

Vegem, doncs, les peces representades a la col·lecció Busquets:

ANGLESOLA. 1017 i 1021 (2 exemplars)

ARENYS DE MAR. 1032, 1033 i 1034 (làmina I)

BAGÀ. 1037 i 1039 (làmina I)

BANYOLES. 1062 (làmina I)

BARCELONA. SANT AGUSTÍ. 1067, 1068 i 1069

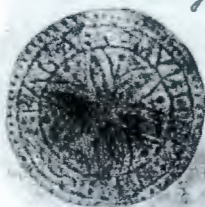
BARCELONA. SANTA ANNA.. 1077, 1078, 1084, 1086, 1088, 1090, 1092, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098 (làmina I, les dues primeres)

BARCELONA. SANT ANTONI. 1103 (làmina I). Busquets havia escrit Sant Antoni, el Pi i els Àngels i posteriorment havia barrat els dos noms primers. Botet no descriu aquest tipus, però dona als Àngels el nostre 1102, en coincidència amb

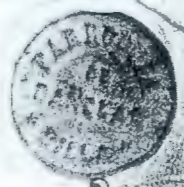
P.^a de Hongs de Mar

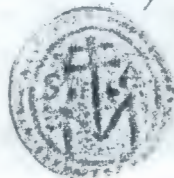
Baga

Banolas

Parròquia de S.^a Anna

*S.^a Antònia Abad
(S.^a P.^a)
P.^a de Angels*

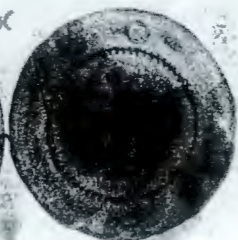
*N.^a S.^a de les Dolors
(Buenosucero)*

Parròquia de S.^a Cugat (Barcelona)

Parròquia de S.^a Jaime (Barcelona)

Igl: de l. Joan (Barça)

P. del Joan (Barça)

Parroquia del finto Plato (Barcelona)

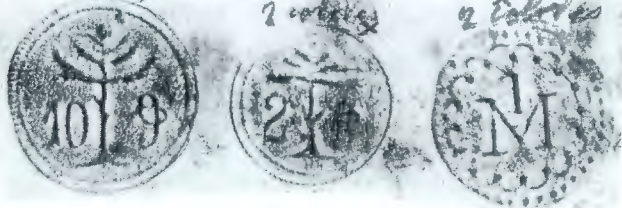
Parroquia de St. Maria del Mar (Barça)

I. del Palau

Parroquia del Pino (Barcelona)

Iglesia de S. Severo (Barcelona)

Làmina II

Parroquia de S. Pedro de las Puercas (Baruta).

Catedral de Barcelona

P. de Caldas de Harroburg

Centellari

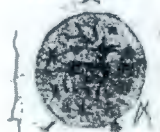
Cervix

Cervina (H. M.)
X. (L. Nicolai)

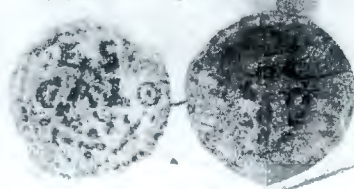
Cervera

Cervera

Plom de Escalo

la nostra classificació. Davant dels dubtes de Busquets, pensem que potser no cal reconsiderar l'atribució d'aquesta peça.

BARCELONA. BONSUCCÉS. 1104 (làmina I)

BARCELONA. BETLEM. 1105, 1106, 1107, 1108, 1109, 1110 i 1111

BARCELONA. SANT CUGAT. 1115, 1116, 1118, 1119, 1124, 1125, 1126 i 1127 (làmina I, les quatre primeres)

BARCELONA. SANT FRANCESC. 1130

BARCELONA. SANT JAUME. 1132, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137, 1138, 1140, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1152, 1153 i 1154. La 1133, sense atribuir (làmina I, les 1137, 1135 i 1145)

BARCELONA. SANT JOAN DE JERUSALEM. 1155, 1156, 1157, 1159 i 1160 (làmina II, les 1156, 1157 i 1159 i, a part, 1160 i 1155)

BARCELONA. SANT JOSEP. 1163

BARCELONA. SANT JUST I SANT PASTOR. 1167, 1168, 1170 i 1176 (làmina II)

BARCELONA. LA MERCÈ I SANT MIQUEL. (Assimilem aquestes dues advocacions per les raons abans explicades). 1181, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1187 i la 1336 de la Seu que ja hem comentat.

BARCELONA. SANTA MARIA DEL MAR. 1200, 1201, 1202, 1208, 1211, 1216, 1225, 1226, 1230, 1231 (dos exemplars), 1234 i 1241 (làmina II, núm. 1202, 1230, 1231, 1211 i 1234). A Moià hi trobarem les 1223 (plom) i 1224.

BARCELONA. EL PI. 1256, 1271, 1276, 1279, 1281, 1282 i 1285 (làmina II, núm. 1271, 1279 i 1256)

BARCELONA. SANT SEVER. 1288, 1289, 1290, 1296, 1297, 1298, 1300, 1302, 1303 (dos exemplars) i 1304 (làmina II, 1296, 1303, 1302 i 1298)

BARCELONA. SANT PERE DE LES PUELLES. 1307, 1309, 1310, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1318, 1321, 1322, 1329, 1331, 1334 i dues varietats de tallat de les de llauna (làmina III, núm. 1318, 1307, 1309, 1312 i 1313)

BARCELONA. LA SEU. 1344, 1347, 1350, 1354, 1366, 1372, 1375, 1380, 1381 i 1385 (làmina III, núm. 1366, 1372, 1375, 1344 i 1350). També hi ha la 1422, que és, sens dubte, de Caldes de Montbui.

CALAF. 1411 i 1416 (?)

CALDES DE MONTBUI. 1421, 1422 (com a Barcelona, la Seu), 1423, 1424, 1425 i 1427 (làmina III, núm. 1423, 1424, 1425, 1427 i 1421)

CARDONA. 1439, 1440 (dos exemplars), 1441 i cinc exemplars del 1490 que, tal com hem dit, atribuïm a Conques.

CENTELLES. 1451 i 1458 (làmina III)

CERVERA. 1465, 1467 (dos exemplars), la nostra incerta 2360 probablement per assimilació amb l'anterior, però sembla una atribució poc convincent, 1468, 1471, 1475, 1476, 1477, 1478, 1483 i 1485, a més d'una minva quadrada que és un pes i no pas una pellofa (làmina III, 1466, 1467, 2360 incerta, 1476, 1487 i 1483)

Làmina IV

Làmina V

Làmina VI

CONQUES. Cinc exemplars, tal com hem dit, de la 1490, però que consta com de Cardona.

ELNA. 1501, com a Perpinyà. Ja hem indicat les dificultats de separació d'aquestes pellofes.

ESCALÓ. Plom 1507 (làmina III)

ESPARRAGUERA. 1510, 1511, 1512, 1514, 1516 (?), 1520, 1521, 1522, 1525, 1526, 1527, 1528 i 1529 (làmina IV, però en ordre diferent)

FIGUERES. 1530, 1531, 1532 (dos exemplars), 1533, 1534, 1535, 1537, 1540, 1161 (erròniament atribuïda per nosaltres a Barcelona. Sant Joan, com hem dit), 1539, 1541, 1542, 1543 i moltes varietats de les 1541 o de la 1542 i 1543, o sia retalls de planxa rodons o quadrats, amb la A o sense i reaprofitats, de manera que hi queda un gravat antic que no té, per tant, cap significació pel que fa a les pellofes (làmina V, núm. 1532, 1533, 1534, 1535, 1537, 1161, tipus 1541 dues, 1540, tipus 1542 cinc, 1538, tipus 1543 cinc, 1530, 1532, 1542 i 1541).

GIRONA. LA SEU I SANT FELIU. Busquets les dóna juntes. 1572, 1576, 1580, 1583, 1585, 1588, 1596, 1605, 1610, 1611, 1619, 1620, 1624, 1626, 1635, 1638, 1646, 1647, 1650, 1651, 1656, 1657, 1660, 1661, 1666, 1675, 1690 i 1691 (làmina V, núm. 1660, 1596, 1605, 1583, 1585, 1661, 1666, 1635, 1650, 1651)

GRANOLLERS. 1708 (dos exemplars), 1711, 1713 i 1714 (làmina VI, núm. 1711, 1713, 1714 i 1708).

(Gratallops: el nostre 1717, atribuït per Busquets a Scala Dei i per nosaltres, hipotèticament a Gratallops, sobre la base de les concessions conegudes, és en realitat un gitó italià)

IGUALADA. 1723, 1724, 1730, en dos exemplars de mida una mica diferent i 1731. (làmina V, núm. 1730 dos, 1723 i 1724)

LLEIDA. 1776 (dos exemplars), 1777, 1778, 1779, 1780, 1781 (tres exemplars, un d'ells repicat), 1783, 1784 i 1785 (làmina V, núm. 1777, 1778, 1779, 1781 repicat, 1781, 1783 i 1785).

MANRESA. LA SEU. 1790, 1794, 1795, 1796, 1799, 1803 (tres exemplars), 1804 (quatre exemplars), 1808 i 1809 (làmina IV, però en diferent ordre)

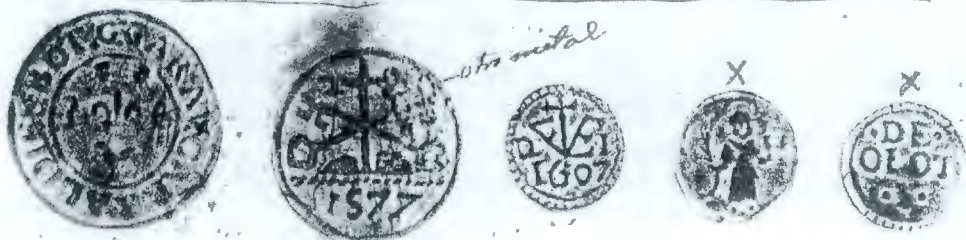
MATARÓ. 1833 i 1850 (làmina VI, en ordre invers)

MOIÀ. 1851, 1224 (de Santa Maria del Mar, de Barcelona), 1852 (dos exemplars), 1853, 1854, 1857 i 1223 (també Santa Maria del Mar) (làmina VI, núm. 1851, 1224 de Santa Maria del Mar, 1857, 1854, 1852 dos, 1853)

MONISTROL DE MONTSERRAT. 1863, 1865, 1866, 1868, 1869, 1870, 1871, 1873, 1875 i 1876 (dos exemplars) (làmina VII, núm. indicats en diferent ordre)

OLOT. 1897, 1898, 1900, 1901, 1903, 1905, 1908, 1910, 1911, 1912, 1913, 1918, 1923, 1924, 1928, 1929 i 1399, 1401 i 1403, aquests tres darrers donats erròniament per nosaltres a Besalú (làmina VII, núm. 1910, 1401, 1403, 1901 i 1900)

PERALADA. 1933 (làmina VII)

Parroquia de Monistrol de Montserrat*Olot**Perclada**St. Mary de Pien**Prats de Rey**Reus**Parroquia de Sabadell*

PERAMOLA. 1934, 1935, 1937 i 1936 (làmina VII, les dues darreres canviades). Ja hem comentat que Busquets dona aquestes peces a Piera, al nostre entendre erròniament.

PERPINYÀ. 1962, 1972, 1974, 1976 i 1977

PRATS DE REI. 2005, 2006, 2008, 2009 i 2010 (làmina VII, en diferent ordre)

REUS. 2041 (làmina VII)

SABADELL. 2060, 2063 (4 exemplars), 2065 (2 exemplars, un de repicat), 2068, 2069, 2070 i 2071 (lòm. VII, núm. 2063, 2060 i 2065 repicat)

SANTA COLOMA DE QUERALT. 2093, 2094, 2095 i 2096 (lòm. VIII en ordre diferent)

SANT FELIU SASSERRA. 2101 (dos exemplars), 2102, 2103, 2104 (dos exemplars amb diferent forma de tallat) i 2105 (lòm. VIII, núm. 2103, 2101 dos, 2104 dos i 2105).

SANT JOAN DE LES ABADESSES. 2108 (lòm. VIII).

SANT LLORENÇ DE MORUNYS. 2114 (dos exemplars), 2115, 2116 i 2117 (lòm. VIII en ordre diferent).

SELVA DEL CAMP. 2119, que ja hem dit que és moneda local i no pellofa.

SEU D'URGELL. 2130, que també creiem que és moneda local i no pellofa.

SOLSONA. 2141 (làmina VIII)

TARRAGONA. 2155 (dos exemplars), 2156 i 2157 (lòm. VIII, en ordre invers).

TERRASSA. 2181 i 2182, sens atribuir i que al nostre entendre són monedes i dos exemplars de la 2184 (lòm. VIII, núm. 2184, dos).

TORREDEMBARRA. 2204 (lòm. VIII).

TORTOSA. 2207 (lòm. VIII).

TUÏR. 2215 (lòm. VIII)

VERDÚ. 2224.

VIC. 2284, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2262, 2263, 2264, 2265, 2267, 2268 (dues varietats) i 2271

VILABERTRAN. 2281, 2282, 2283 i 2284 (lòm. VIII)

VILAFRANCA DEL PENEDEÈS. 2291, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2304, 2305, 2306, 2307 i 2308.

INCERTES, 2346 i 2348. A la làmina VIII, la darrera peça de baix és una incerta inèdita on veiem un Crist crucificat entre dues figures, tot dins d'una orla lobulada. També la 2360 que dona a Cervera.

Ja hem dit també que l'aplec de Busquets comprenia la pretesa peça de Scala Dei, en realitat un gitó italià, dos altres gitons igualment italians i un pretès plom de Sant Ramon de Portell que és una medalla amb l'anella trencada. També hi ha cinc ploms mallorquins que ara no hem considerat i que són de tipus ja ben coneguts.

Làmina VIII

Conclusió

Ens ha causat una gran satisfacció haver pogut rescatar el mític manuscrit de J. Botet sobre les pellofes. No hi ha res més desesperant que la feina, i una bona feina com aquesta, perduda. No cal dir que el text ha estat important per les noves informacions i per la solidesa que ens aporta a moltes atribucions que fins ara havíem de basar en una certa tradició, una tradició que ara sabem que també havia estat creada pel mateix Botet i els seus col·laboradors.

En un altre aspecte, els papers de Botet, la seva correspondència, les seves reflexions, ens fan veure amb més nitidesa del molt que ens resta per fer en el tema de la moneda eclesiàstica. És evident, d'altra banda, que entre els col·laboradors de Botet n'hi hagué de tota mena. I si un Duran i Sanpere o un Saderra feren tot el que els fou possible per ajudar, d'altres compliren l'encàrrec sense massa entusiasme. Tenim també el fet, ara ben establert, de comunitats que sabem segur que empraren pellofes i que no ens han arribat, com són els casos de Lladó i Castelló d'Empúries. I tants d'altres que són a la llista d'esglésies amb comunitats i que ni tan sols han estat seriosament explorades. Només l'intent d'una catalogació sistemàtica exigiria la recerca en cada una d'aquestes esglésies, tant en l'aspecte material com documental. Un treball interpretatiu demanaria encara moltes més recerques.

Ja vàrem renunciar explícitament a aquesta recerca quan incloguérem les pellofes en la nostra *La moneda catalana local*, conscients com erem, encara que no tant com ara, del llarg camí que restava a fer. Quelcom s'ha avançat, però. Des del nostre llibre hem pogut anar rectificat, completant, ampliant dades en els dos reculls anteriors i ara disposem d'unes bases molt més sòlides per a les atribucions. Certament seria útil de fer una catalogació sistemàtica de les pellofes sumant totes aquestes informacions i esporgant tots els errors descoberts. També ara tenim una idea més clara de per on passa la frontera entre les incuses municipals i les pellofes i seria, per tant, més fàcil de delimitar-ne el camp. En qualsevol cas, ara podem dir que tot el treball acumulat de Botet, de Busquets i de molts altres resta finalment a l'abast de tots els investigadors.